
**Sv. Augustín v kultúrnych dejinách Slovenska (v pamiatkach
architektúry a umenia)
(Autoreferát dizertačnej práce)**

Dana CHALUPEKOVÁ

Abstrakt

V dejinách ľudstva sa nájdu osobnosti, ktoré neovplyvnili len svoju dobu, v ktorej žili, ale do pamäti sa zapísali pre celé nasledujúce generácie a formovali jej myslenie. Medzi takéto osobnosti patrí nepochybne aj Aurelius Augustinus, čiže sv. Augustín, ktorého teológia mala dopad na vývoj celej kresťanskej Európy a bol dôležitou intelektuálnou autoritou aj v iných oblastiach poznania. V súčasnosti je osoba sv. Augustína na Slovensku reflektovaná najmä z pohľadu cirkevných dejín, teologického učenia, prínosu do oblasti filozofie, či z filologického hľadiska. Dizertačná práca si dáva za cieľ začleniť sv. Augustína do kultúrnych dejín Slovenska a vymedziť, aký má v nich postavenie od stredovekého Slovenska (Uhorska) až do súčasnosti. Robí tak na základe vymedzenia troch stanovených oblastí výskumu. Sleduje vznik a šírenie kultu sv. Augustína na našom území, s čím súvisí príchod reholí a zakladanie kláštorov a existencia patrocínií sv. Augustína, teda jemu zasvätených sakrálnych objektov. Ďalej práca dokumentuje umeleckohistorické pamiatky, ktorých autori sa nechali týmto svätcom pri vytváraní svojich výtvarných diel inšpirovať a snaží sa tiež zhodnotiť zobrazovanie sv. Augustína na našom území v rámci európskeho kontextu jeho ikonografického stvárnenia.

Kľúčové slová: Augustiniáni. Ikonografia. Kultúrne dejiny. Patrocíniá. Slovensko. Sv. Augustín. Umeleckohistorické pamiatky

Abstract

In the history of mankind, some personalities have influenced not only the time in which they lived but also shaped the thinking of future generations. Such personalities undoubtedly include Aurelius Augustinus, known as St. Augustine, whose theology had an impact on the development of the whole of Christian Europe and he was an important intellectual authority in other areas of knowledge as well. At present, the person of St. Augustine in Slovakia is reflected mainly from the point of view of church history, theological teaching, contribution to the field of philosophy,

---

or a philological point of view. The dissertation aims to include St. Augustine in the cultural history of Slovakia and define its position in them from medieval Slovakia (Hungary) to the present. It does so based on the definition of three defined areas of research. It traces the formation and spread of the cult of St. Augustine in our territory, which is related to the arrival of the orders and the founding of monasteries, and the existence of the patronage of St. Augustine, that is, sacral architectural objects dedicated to him. Furthermore, the work documents art-historical monuments, the authors of which were inspired by this saint in the creation of their works of art, and also tries to evaluate the depiction of St. Augustine in our territory within the European context of his iconographic representation.

Keywords: Art historical monuments. Augustinians. Cultural history. Iconography. Patronages. Slovakia. St. Augustine.

Obsah

1	Súčasný stav k problematike bádania	7
1.1	Šírenie kultu sv. Augustína a reholí.....	8
1.2	Problematika patrocínií.....	10
1.3	Sv. Augustín v sakrálnom umení.....	11
1.4	Písomné diela sv. Augustína	12
2	Výskumná koncepcia dizertačnej práce	16
2.1	Výskumné ciele	16
2.2	Hypotézy	17
2.3	Metódy a metodika výskumu.....	17
3	Vznik a šírenie kultu sv. Augustína na našom území	19
3.1	Patrocíniá sv. Augustína.....	24
3.1.1	Kostoly zasvätené sv. Augustínovi.....	24
3.1.2	Kaplnky zasvätené sv. Augustínovi	30
3.2	Základná škola sv. Augustína v Považskej Bystrici	33
4	Sv. Augustín v sakrálnom umení (umeleckohistorických pamiatkach)	35
4.1	Nástenné maľby	35
4.2	Tabuľové maľby	36
4.3	Plastiky.....	39
4.4	Oltáre	42
4.5	Interaktívna mapa	43
5	Ikonografia sv. Augustína na Slovensku v priebehu storočí	45
	Záver	48
	Zoznam bibliografických odkazov	51

Úvod

Veľké osobnosti dejín ľudstva, menovite histórie Európy, ovplyvňujú nielen samotné dejiny, či už v otázkach filozofie, teológie, práva a kultúrnosti národov všeobecne, ale ich existencia zasahuje aj umenie a dotýka sa aj odvetví akými sú napr. literatúra, poézia, hudba, architektúra, či prejavy písomníctva.¹ Odkaz na tieto osobnosti nachádzame zachovaný pre nasledujúce generácie v kultúrnych dejinách a historickej pamäti národov v rôznych podobách. Medzi takéto osobnosti patrí nepochybne aj Aurelius Augustinus, čiže sv. Augustín, ktorý svojou teológiou a filozofiou významne ovplyvnil vývoj myslenia v Európe. Kresťanská spisba staroveku ako celok, do ktorej Augustín neodmysliteľne patrí, je súčasť základov, na ktorých spočíva moderná európska kultúra a vzdelanosť. Slovensko ako súčasť európskej integrity sa tiež k tejto kultúre hlási.

Po celú históriu západnej Cirkvi bolo uctievanie svätcov súčasťou náboženského života. Ich verejné uctievanie je v kresťanskej cirkvi doložené už od 2. storočia a vyvíjalo sa v miestnych spoločenstvách. Jeho východiskom bol svätcov hrob a zakladalo sa na všeobecne rozšírenej viere, že mučeník, ktorý preliat krv za Krista, sa nachádza v nebi a môže orodovať za ľudí, ktorí ho vzývajú. Najstarší kresťanskí svätci boli totiž mučeníci, pričom slovo mučeník (grécky martyros), znamená svedok.² Svätci hrajú dôležitú rolu, prostredníkom medzi Bohom a ľuďmi. Ich uctievanie nachádzalo tiež vonkajší výraz v kultoch, v zbožnej oddanosti svätcom ako služobníkom Božím, nad ktorou bola len vyššia oddanosť Bohu. Svätci v najvyššej možnej miere zasvätili svoj život kresťanskej viere. Postupne sa rozhodnutie o ich kanonizácii, teda oficiálne vyhlásenie za hodného verejného kultu, prenechalo pápežskému úradu.³ Cirkev kanonizuje svätcov na základe prísnych kritérií. Sú pôvodcami zázračných uzdravení, pre osobné zjavenia niektorých z nich, alebo pre zázraky, ktoré vykonali. Mnoho svätcov je uznávaných a uctievaných ako ochrancovia, alebo patróni. Veľa z nich našlo miesto v ľudovej kultúre Západu, stali sa tiež zdrojom inšpirácie umelcom. Znalosť ich kultu a legiend, ktoré sa k nim viažu, nám pomáha pochopiť niektoré z najväčších umeleckých diel, ktoré boli vytvorené. Telesné pozostatky svätcov, relikvie, v niektorých prípadoch odevy, alebo aj nástroje, ktorými boli mučení, nadobudli od počiatku cirkvi význam až akýchsi talizmanov. Ich prenášaním (nové obradné pochovávanie, často na inom mieste) sa častokrát stalo príčinou organizovania dôležitých obradov, ktoré mohli viesť k novým

---

¹ SPOLOČNÍKOVÁ, Mária. Postava sv. Augustína vo výtvarnom umení. In: *Košické historické zošity : zborník Dejepisného spolku v Košiciach 20/2010*. Košice: Štátny oblastný archív, 2010, s. 35 – 43. ISBN 978-80-970333-9-2.

² FARMER, David Hugh. *Oxfordský lexikón svätcov*. Bratislava: Kaligram, 1996, s. 8 – 14. ISBN 80-7149-094-6.

³ FARMER, ref. 2, s. 16.

---

zázrakom a tie ešte k väčšej obľube príslušného svätca a jeho uctievania. Štedré dary pútnikov hľadajúcich pomoc a príhovor zase umožňovali výstavbu nových bazilik a ich bohatú výzdobu.

Sám akt kanonizácie neznamená absolútny súhlas s celým svätcovým životom. Skôr je to obdiv toho, že títo ľudia, rovnako ako ostatní, blúdili a hľadali, avšak na rozdiel ostatných aj našli odpovede a dokázali podľa spoznanej pravdy aj žiť. Dokázali uviesť svoje chápanie sveta a človeka v ňom do života.⁴ Sv. Augustínovi nie je pripisované zázračné uzdravenie či iný zázrak, ktorý vykonal, ani žiadne osobné zjavenie. Nebol kanonizovaný na základe týchto kritérií. Augustín skôr patrí k svätcom, na ktorého príklade sa ľudia učili porozumieť dokonalosti kresťanského života a ktorého spisy mali v histórii myslenia väčší vplyv než diela ktoréhokoľvek kresťanského spisovateľa, nehovoriac o jeho obhajobe kresťanskej viery.

Nakoľko je Slovensko po stáročia geograficky aj historicky súčasťou európskej kultúry, odkaz a vplyv sv. Augustína možno predpokladať aj na našom území. Na základe dostupnej literatúry môžeme sledovať, že osoba sv. Augustína je v súčasnosti na Slovensku reflektovaná najmä z pohľadu cirkevných dejín, teologického učenia, prínosu do oblasti filozofie, či z filologického hľadiska. Predkladaná dizertačná práca *Sv. Augustín v kultúrnych dejinách Slovenska (v pamiatkach architektúry a umenia)* si preto kladie za cieľ začleniť osobu sv. Augustína do kultúrnych dejín Slovenska a vymedziť, aký má v nich postavenie od stredovekého Slovenska (Uhorska) až do súčasnosti. Na základe zachovaných pamiatok architektúry a umenia spojených s týmto svätcom je zámerom práce zhodnotiť, do akej miery sa na našom území rozvinul kult sv. Augustína a či môžeme jeho odkaz považovať za naše kultúrne dedičstvo.

Kultúrne dejiny kombinujú prístupy histórie a antropológie na nazeranie na kultúrne tradície a kultúrne interpretácie historických skúseností. Skúmajú zaznamenané alebo naratívne opisy minulosti, zahŕňajúc kontinuum udalostí (ktoré sa vyskytujú postupne a vedú z minulosti do súčasnosti a dokonca aj do budúcnosti), vzťahujúcich sa na kultúru.⁵ Štúdiom viery a myšlienok danej doby pomáhajú oživiť minulosť a minulé miesta. Pri tom využívajú či už zachované spisy alebo produkty umeleckej kultúry, ktoré zahŕňajú aj predmety a skúsenosti z každodenného

---

⁴ KRČ, Henrich a Blažej KOVÁČ. *Svätci – svedomie storočí. Devočné dekorácie v zbierkach Západoslovenského múzea v Trnave*. Trnava: Západoslovenské múzeum, 1999, s. 74. ISBN 80-85556-09-X.

⁵ MOORE, Alison. Historicising historical theory's. History of cultural historiography. In: *Cosmos and History: The Journal of Natural and Social Philosophy* [online]. 2016, roč. 12, č. 1 [cit. 2021-02-19]. Dostupné na: <https://www.cosmosandhistory.org/index.php/journal/article/viewFile/516/889>

života.⁶ V práci sa snažíme využiť aj túto perspektívu pri nazeraní na osobu sv. Augustína v našich kultúrnych dejinách.

Aby sa nám podarilo odpovedať na otázku, aké má v nich postavenie, kult sv. Augustína a jeho šírenie sledujeme prostredníctvom príchodu prvých reholí riadiacich sa regulou sv. Augustína na naše územie, následne si všímame zakladanie ich kláštorov a pôsobenie augustiniánov v daných lokalitách. Pojednáva o tom štvrtá kapitola. Treba povedať, že Regulou sv. Augustína sa už od 8. storočia riadili mnísi a pustovníci a neskôr si ju aj viaceré komunity, spoločenstvá a rehole vzali za svoju, no v práci sa bližšie venujeme len priamo Rehole sv. Augustína a jej kláštorom na našom území. Respektíve, ostatné spomíname len okrajovo. Pápeži novovznikajúcim rehoľiam ponúkali na výber v podstate z dvoch vtedy existujúcich regulí – sv. Augustína a sv. Benedikta. Preto sa regulou sv. Augustína riadi viacero z nich. Rehoľa sv. Augustína sa oficiálne ustanovuje až v 13. storočí, keďže títo mnísi si vybrali biskupa z Hippo za svojho učiteľa. Podľa slov pátra Juraja Piguly, predstaveného slovenskej komunity, v súčasnosti žije podľa reguly sv. Augustína až 95 mužských a ženských rehoľných kongregácií.⁷ My sa sústreďujeme preto len na tú, ktorá vo svojom názve nesie priamo meno sv. Augustína. Kult svätca je úzko spojený aj s patrocíniom, preto si v tejto kapitole všímame tiež sakrálne objekty, ktoré sú zasvätené sv. Augustínovi a tiež inštitúcie, ktoré šíria jeho odkaz.

V nasledujúcej, piatej kapitole upriamujeme pozornosť na umeleckohistorické pamiatky. V sakrálnom umení si všímame nástenné a tabuľové maľby, plastiky a oltáre šíriace úctu k tomuto svätcovi. S mapovaním zachovaných umeleckých diel na našom území, ktorých autorov táto osobnosť inšpirovala, súvisí aj pokus o vytvorenie interaktívnej mapy, ktorá tieto pamätihodnosti, s pridaním ich krátkej charakteristiky, lokalizuje. Posledná, šiesta kapitola hovorí o ikonografii sv. Augustína a snaží sa v priebehu jednotlivých storočí zhodnotiť ako je Augustín v rámci ikonografického stvárnenia vyobrazovaný u nás. Súčasnému stavu bádania v danej problematike a k nami zvolenej výskumnej koncepcii sú venované prvé dve úvodné kapitoly, tretia je krátkym exkurzom do života a písomného diela sv. Augustína.

Veríme, že prostredníctvom zvolených okruhov bádania sa nám podarí utvoriť si obraz o osobe sv. Augustína v našich kultúrnych dejinách a prispieť tak k stavu poznania v tejto oblasti u nás.

---

⁶ Cultural History. *Yale University* [online]. ©2021 [cit. 2021-01-25]. Dostupné na: <https://history.yale.edu/undergraduate/regions-and-pathways/cultural-history>

⁷ RÁBARA, Pavol a Adam TAKÁČ. Veľká reportáž o najmensej reholi. In: *Konzervatívny denník Postoj* [online]. 2018 [cit. 2022-02-16]. Dostupné na: <https://svetkrestanstva.postoj.sk/38465/velka-reportaz-o-najmensej-reholi>

---

1 Súčasný stav k problematike bádania

Sv. Augustínovi sa v Európskom priestore venuje pozornosť od staroveku až po súčasnosť. O jeho živote, osobnosti, diele a učení bolo publikovaných množstvo prác.⁸ Na ako prvé môžeme poukázať na dielo už z 5. storočia od sv. Possidia z Calamy *Vita sancti Augustini*. Possidius, Augustínov priateľ, zaznamenal detailné informácie o živote sv. Augustína z rokov, kedy zastával biskupský úrad v Hippo. Podieľal sa tak na sformovaní Augustínovho posmrtného obrazu ako svätca vyznačujúceho sa vysokým intelektom, ktorý neváhal využiť pri každej príležitosti k obrane pravej kresťanskej viery.⁹ Z 13. storočia uvedieme známu *Legendu aureu*, čo je súbor životopisov svätcov, legiend a traktátov vzťahujúcim sa k cirkevným sviatkom. Zostavil ju dominikánsky mních Jakub de Voragine ako pomôcku ku kázňam a zaradil sem aj sv. Augustína. Z novovekých autorov môžeme spomenúť edíciu humanistického vzdelanca Erasma Rotterdamského *Aurelii Augustini opera omnia*¹⁰. Ako prehľadové práce môžeme dať do pozornosti monografie z polovice 20. storočia od francúzskych historikov starovekých dejín a kultúry *Saint Augustin et la fin de la culture antique*¹¹ a prácu *S. Augustin et la culture classique*¹². Z novšej literatúry monumentálnu encyklopédiu *Augustine through the Ages*¹³. Z pohľadu kultúrnych dejín sú významné diela ako napríklad monografia *Augustine in iconography. History and legend*¹⁴, ktoré sa venuje ikonografii sv. Augustína, alebo *Iconografia Agostiniana. Dalle origini al XIV secolo*¹⁵.

---

⁸ Veľmi dobre a prehľadne spracovanú bibliografiu a chronológiu Augustínových diel majú napríklad francúzski bádatelia, dostupná je na stránke OpenEdition Books: <https://books.openedition.org/septentrion/73554?lang=en> [cit. 2021-02-06], alebo aj Stanfordská univerzita: <https://plato.stanford.edu/entries/augustine/> [cit. 2021-02-06]. Nájde tu všetky vydané edície Augustínových prác, preklady jeho spisov, až po registre, adresáre a bibliografie venované Augustínovi. Nachádzajú sa tu diela aj súčasných autorov, ktoré hodnotia Augustína a jeho dobu, či interpretujú jeho teologické a filozofické učenie.

⁹ SLEPIČKA, Martin. *Ikonografie sv. Augustina z Hippo v českém středověkém umění do roku 1420* [online]. Academia, 2017 [cit. 2021-02-01]. Dostupné na: https://www.academia.edu/35828459/Ikonografie_sv_Augustina_z_Hippo_v_%C4%8Desk%C3%A9m_st%C5%99edov%C4%9Bk%C3%A9m_um%C4%9Bn%C3%AD_do_roku_1420

¹⁰ Erasmoovo vydanie *Aurelii Augustini opera omnia* bolo vytlačené vo Frobenovej tlačiarni v Bazileji v rokoch 1541 – 1543 a v reedícii vyšlo v roku 1556 a 1569 (Bibliographie et chronologie des œuvres d'Augustin. *Open Edition Books* [online]. 2003 [cit. 2021-01-29]. Dostupné na: <https://books.openedition.org/septentrion/73554?lang=en>).

¹¹ MARROU, Henri Irénée, 1958. *Saint Augustin et la fin de la culture antique*. 5. vydanie. Paríž, 1958.

¹² COMBÈS, Gustave. *St. Augustin et la culture classique*. Paríž: Plon, 1927.

¹³ FITZGERALD, Allan D., ed. *Augustine Through the Ages: An Encyclopedia*. Cambridge: Eerdmans, 1999. ISBN 9780802864796.

¹⁴ SCHNAUBELT, Joseph C. a Frederick VAN FLETEREN, eds. *Augustine in iconography. History and legend*. New York: P. Lang, cop., 1999. ISBN 0820422916.

¹⁵ COSMA, Alessandro, Valerio DA GAI a Gianni PITTIGLIO. *Iconografia Agostiniana. Dalle origini al XIV secolo*. Rím: Città Nuova, 2011. ISBN 8831194798.

So sv. Augustínom je spojená aj Rehoľ'a sv. Augustína¹⁶, ktorá ho považuje za svojho duchovného otca. V súčasnosti sú vo svete aktívne tri inštitúcie, ktoré sa starajú o rozvoj historickej a kultúrnej vedy spojenej s rehoľ'ou, čím sa starajú aj o šírenie odkazu sv. Augustína. Prvou z nich je Augustiniánsky historický inštitút (*Institutum Historicum Augustinianum*¹⁷), ktorý vznikol v roku 1969 a sídli v rehoľ'nom centre v Ríme. Okrem iných činností vydáva aj časopis (ročnica, vychádza nepravidelne) *Analecta Augustiniana*, ktorého prvé číslo vyšlo už v roku 1905 a významnou mierou prispieva k poznaniu danej problematiky. Druhá dôležitá inštitúcia je *Augustinian Historical Institute*¹⁸ so sídlom v Hervelee v Belgicku. Tento inštitút vydáva recenzovaný vedecký časopis *Augustiniana*¹⁹, ktorého cieľom je aj výskum problematiky sv. Augustína. Časopis vychádza od roku 1951. Treťou je *Univerzita Villanova* v Pensylvánii (USA)²⁰, ktorá prispieva k rozvoju historickej vedy v oblasti výskumu problematiky augustiniánov. Veľké množstvo informácií ponúka aj prostredníctvom on-line prístupov.²¹

1.1 Šírenie kultu sv. Augustína a reholí

V poslednom období registrujeme štúdie českého historika Martina Slepíčku²², ktorý sa venuje kultu a vyobrazeniam štyroch veľkých západných cirkevných otcov v českom stredoveku, medzi nimi aj sv. Augustínovi. Autor v štúdiách upriamuje pozornosť na začiatok šírenia kultu týchto *doctores ecclesiae*, sleduje ich vyobrazenia na zachovaných pamiatkach českej proveniencie a dáva ich do súvisu s európskym priestorom.

---

¹⁶ Augustínovu regulu prevzalo viacero rehoľ'ných a kanonických spoločenstiev, nie iba augustiniáni. Ide o celú rodinu, sú medzi nimi napríklad premonštráti, božohrobci, paulíni, viliamiti, rehoľ'ní kanonici a ďalší.

¹⁷ Bližšie pozri na adrese inštitútu: www.agostiniani.it/institutum-historicum-augustinianum [cit. 2021-02-06].

¹⁸ Webová stránka inštitútu je na adrese: www.augustiniana.be [cit. 2021-02-06].

¹⁹ Časopis sa v elektronickej podobe nachádza na stránke: www.augustiniana.net [cit. 2021-02-06].

²⁰ Adresa on-line knižnice univerzity je: <https://digital.library.villanova.edu/Item/vudl:70206> [cit. 2021-02-06].

²¹ HUŤKA, Miroslav. *Augustiniáni na území stredovekého Slovenska (Uhorska)*. Ružomberok: Verbum – vydavateľstvo KU, 2015. ISBN 978-80-561-0297-8.

²² SLEPIČKA, Martin. *Ikonografie církevních otců v českém středověkém umění 13. – 15. století*: [bakalárska práca] [online]. Academia, 2016 [cit. 2021-02-01]. Dostupné na: https://www.academia.edu/37142739/Ikonografie_c%C3%ADrkevn%C3%ADch_otc%C5%AF_v_%C4%8Desk%C3%A9m_st%C5%99edov%C4%9Bk%C3%A9m_um%C4%9Bn%C3%AD_13_15_stolet%C3%AD; SLEPIČKA, Martin. *Ikonografie sv. Augustina z Hippo v českém středověkém umění do roku 1420* [online]. Academia, 2017 [cit. 2021-02-01]. Dostupné na: https://www.academia.edu/35828459/Ikonografie_sv_Augustina_z_Hippo_v_%C4%8Desk%C3%A9m_st%C5%99edov%C4%9Bk%C3%A9m_um%C4%9Bn%C3%AD_do_roku_1420; SLEPIČKA, Martin. *Ke společné ikonografii čtyř velkých západních církevních otců v českém středověku* [online]. Academia, 2020 [cit. 2021-02-01]. Dostupné na: https://www.academia.edu/44817722/Ke_spole%C4%8Dn%C3%A9_ikonografii_%C4%8Dty%C5%99_velk%C3%BDch_z%C3%A1padn%C3%ADch_c%C3%ADrkevn%C3%ADch_otc%C5%AF_v_%C4%8Desk%C3%A9m_st%C5%99edov%C4%9Bku

---

Ako sme už načrtli v úvode, slovenské prostredie sa zaoberá sv. Augustínom najmä z pohľadu cirkevných dejín, teologického učenia, prínosu do oblasti filozofie, či z filologického hľadiska. Vydávané sú predovšetkým štúdie, ktoré prispievajú k stavu poznania v spomenutých oblastiach.²³ Z pohľadu kultúrnych dejín ostáva u nás táto téma málo prebádaná. Chýba samostatné komplexné systematické spracovanie, ktoré by nám mohlo osvetliť a priblížiť postavenie a význam osoby sv. Augustína v našich dejinách a jeho zachytenie v historickej pamäti.

Medzi východiskovú literatúru pre naše bádanie v súvislosti s kultom sv. Augustína patrí aj publikácia *Augustiniáni na území stredovekého Slovenska (Uhorska)*²⁴. Autor v nej postihuje najdôležitejšie momenty historického vývoja rehole augustiniánov v období stredoveku na našom území a v širšom priestore bývalého Uhorska. Okrem toho spomína aj iné spoločenstvá a rehole, ktoré tiež prijali Augustínovu regulu za svoju, napr. viliamitov, premonštrátov, či pavlínov. V prípade pavlínov sa jedná o domácu, uhorskú rehoľu. Podáva nám tým informácie o počiatkoch a šírení kultu sv. Augustína u nás, nakoľko sa tieto spoločenstvá hlásili k jeho osobe a k šíreniu jeho odkazu²⁵. V tejto súvislosti autor tiež publikoval štúdiu *Uhorskí augustiniáni v historickej*

---

²³ Z publikácií, ktoré zachytávajú podrobnejší životopis sv. Augustína v kontexte doby a kultúry v ktorej žil, môžeme uviesť knihu Juraja Pigula, ktorá približuje duchovný odkaz sv. Augustína k téme milosrdenstva: PIGULA, Juraj, ed. *Milosrdné srdce. Zo života a spisov sv. Augustína*. Košice: Zachej.sk, 2016. ISBN 978-80-9718-818-4. K interpretácii jeho diel prispeli svojimi publikáciami autori ako Oľga Gavendová (GAVENDOVÁ, Oľga. *Vybrané otázky z diel Augustína Aurélia*. Bratislava: Rímskokatolícka cyrilometodská bohoslovecká fakulta Univerzity Komenského, 2008. ISBN 978-80-8869-656-8.), Michal Chabada a Marcela Andoková (CHABADA, Michal a Marcela ANDOKOVÁ, eds. *Antológia. Patristika a scholastika*. Trnava: Dobrá kniha, 2009. ISBN 978-80-7141-623-4.), či Miloš Lichner (LICHNER, Miloš. *Kontextuálny pohľad na sviatosť krstu v sermones svätého Augustína*. Trnava: Dobrá kniha, 2015. ISBN 978-80-7141-1923-5.). Medzi autorov štúdií k danej problematike patria napríklad Andoková (ANDOKOVÁ, Marcela. *Symbolický jazyk v kázňach sv. Augustína. Spôsob, ako poučiť a zaujať poslucháča*. In: *Studia Aloisiana*. Trnava: Teologická fakulta Trnavskej univerzity, 2004, s. 13 – 22. ISBN 8071414670.) a Babic (BABIC, Marek. *De civitate Dei: najväčšie literárne dielo neskorej antiky v kontexte historických udalostí*. In: *Ružomberský historický zborník I*. Ružomberok: Katolícka univerzita, 2007, s. 39 – 49. ISBN 8080841447; BABIC, Marek. *Augustín v konfrontácii s klasickou filozofiou v otázkach o ľudskej duši*. In: *Filozofia*. 2010, roč. 65, č. 1, s. 63 – 73. ISSN 0046-385X.).

²⁴ HUŤKA, ref. 21.

²⁵ K dejinám rehole augustiniánov na území Slovenska bola publikovaná aj práca: MIROŠŠAYOVÁ, Elena a Anton KARABINOS. *Kláštory augustiniánov vo Veľkom Šariši*. In: *Pamiatky a múzeá*. 2005, č. 2, s. 18 – 24. ISSN 1335-4353, dejinami premonštrátov sa zaoberali napríklad Lászlóová (LÁSZLÓOVÁ, Henrieta. *Dejiny premonštrátov v Šahách*. In: *Studia archaeologica slovacae mediaevalia III – IV*. Bratislava: Veda, 2001, s. 273 – 293. ISBN 80-224-0691-0), Szeghy (SZEGHY, Gabriel. *Jasovskí premonštráti v premenách času*. In: *Historický časopis*. 2012, roč. 60, č. 2, s. 366 – 368. ISSN 0018-2575), Kotrusová (KOTRUSOVÁ, Júlia. *Dejiny premonštrátskeho kláštora sv. Jána Krstiteľa v Jasove s stredoveku*. Trnava: Trnavská univerzita, 2017. ISBN 978-80-568-0049-2), či Rédlí (RÉDLI, Richard. *Privilégiá premonštrátskeho rádu*. Ružomberok: VERBUM, 2019. ISBN 978-80-561-0681-5), dejinami pavlínov na Slovenskom území napríklad Hlaváčková (HLAVÁČKOVÁ, Miriam. *Pavlínsky kláštor v Horných Lefantovciach 1369 – 1526*. In: *Duchovný pastier*. 1993, roč. 74, č. 3, s. 118 – 122. ISSN 0139-861X; Hlaváčková, Miriam. *Bieli mnísi. Pavlínska rehoľa na*

---

a literárnej spisbe (s prihliadnutím na územie Slovenska)²⁶. Štúdia obsahuje prehľad prác vydávaných od 14. storočia až po publikovanie súčasných poznatkov, ktoré sa zaoberajú dejinami augustiniánskej rehole a kláštorov. A ako konštatuje Huťka, význam pôsobenia Rehole sv. Augustína v mnohých rovinách predstavoval veľký kultúrny pokrok daného obdobia. Stačí len spomenúť pôsobenie bardejovských augustiniánov na poli stredovekej knižnej tvorby²⁷, podhradských augustiniánov, ktorí sa venovali ošetrovaniu chorých alebo bratov z Veľkého Šariša, ktorí istú dobu pracovali ako hodnoverné miesto.²⁸

1.2 Problematika patrocínií

S kultom svätcov sú úzko spojené patrocíniá, ktoré sú viazané na lokalitu. Ako uvádza Slivka²⁹, ich výskum má v európskej cirkevnej historiografii vyše storočnú minulosť. Pre oblasť Uhorska (teda aj Slovenska) vyzdvihuje dvojzväzkové dielo Sándora Bálinta³⁰ venované úcte svätých v Uhorsku, ktoré zoradil podľa štruktúry cirkevného kalendára. Na jeho prácu nadviazal András Mező³¹, ktorý v dvoch monografiách predložil prvý ucelený historický korpus patrocínií z územia bývalého Uhorska. Prvou slovenskou publikáciou k danej téme je práca Jána Hudáka *Patrocíniá na Slovensku*³². Autor v nej vychádzal z niekoľkozväzkového rukopisného diela Jozefa Trochtu *Zoznam stredovekých fár na Slovensku (pápežské registre z rokov 1332 – 1337)* a z dvoch skorších publikácií Nováka a Fojtíka³³, ktorí spracovali mestské a obecné erby a pečate.³⁴ Na Hudákovu prácu nadviazali Judák – Poláčik a v roku 2009 vyšla publikácia *Katalóg patrocínií*

---

našom území. In: *Historická revue*. 1996, roč. 7, č. 5, s. 6 – 7. ISSN 1335-6550) a Pietras (PIETRAS, Leander Tadeusz. *Pútnický farský Kostol Narodenia Panny Márie a kláštor pavlínov vo Vranove nad Topľou*. Michalovce: Excel enterprise, 2007. ISBN 978-80-89258-16-1).

²⁶ HUŤKA, Miroslav. Uhorskí augustiniáni v historickej a literárnej spisbe (s prihliadnutím na územie Slovenska). In: *Kultúrne dejiny*. 2013, roč. 4, č. 2, s. 190 – 206. ISSN 1338-2209.

²⁷ Výskum knižnej kultúry v Bardejove ponúka aj štúdia Jozefa Repčáka (REPČÁK, Jozef. *Knihy, knižnice a kníhtlačiarstvo v Bardejove*. In: *Knižničný zborník 1968. Zv. I*. Martin: Matica slovenská, 1969, s. 7 – 47).

²⁸ HUŤKA, ref. 26, s. 205.

²⁹ SLIVKA, Michal. Titulus ecclesiae v sídelnej, právnej a sociálnej štruktúre stredovekého Spiša. K problematike výskumu patrocínií. In: *Pohľady do minulosti. Zborník prednášok z histórie V*. Levoča: Spišské múzeum v Levoči, 2005, s. 67 – 80. ISBN 80-8060-184-4, s. 67.

³⁰ BÁLINT, Sándor. *Ünnepi kalendárium I – II*. Budapest, 1977. Od roku 2004 je dielo dostupné aj na internetovej adrese: <https://mek.oszk.hu/04600/04656/html/index.htm> a <http://mek.oszk.hu/04600/04657/html/index.htm> [cit. 2022-03-11]. Informácie o Augustínovi nájdeme v 2. časti pod dátumom August 28.

³¹ MEZŐ, András. *A templomocím a magyar helységneveleben (11. – 15. század)*. Budapest: METEM, 1996. ISBN 963-8472-19-7; MEZŐ, András. *Patrocíniumok a középkori Magyarországon*. Budapest: METEM, 2003. ISBN 963-8472-78-2.

³² HUDÁK, Ján. *Patrocíniá na Slovensku (súpis a historický vývin)*. Bratislava: Veda, 1984.

³³ NOVÁK, J. *Slovenské mestské a obecné erby*. Bratislava, 1967; FOJTÍK, J. *Mestské a obecné pečate Trenčianskej župy*. Bratislava, 1974.

³⁴ SLIVKA, ref. 29, s. 67 – 68.

---

na Slovensku³⁵. Po roku 1989 došlo k výstavbe mnohých chrámov a kaplniek a tak bolo potrebné pristúpiť k ďalšiemu nadväzujúcemu výskumu. Do tejto štúdií zaradili 672 nových patrocíní sakrálnych objektov a 80 iných dôležitých objektov.

1.3 Sv. Augustín v sakrálnom umení

V roku 2006 sa na Teologickej fakulte v Košiciach konalo prvé patristické sympóziu o sv. Augustínovi. V súvislosti s ním publikovala Mária Spoločníková príspevok, v ktorom upriamila pozornosť na postavu sv. Augustína vo výtvarnom umení. Ako uvádza Spoločníková, „*vd'aka hmatateľným artefaktom môžeme dnes popri veľkom fonde písomníctva registrovať, obdivovať, zažívať imaginárne podoby a postrehy jeho všestrannej veľkosti, životných epizódach stvárnených a zachovalých v dielach dávnych, ale i nedávnych majstrov*“³⁶. Vo vzťahu so Slovenskom môžeme na základe tohto článku sledovať postavu sv. Augustína ako súčasť oltárnych plastík (Levoča, Sabinov, Košice), tabuľových malieb (Spišská Kapitula, Bardejov, Pukanec, Jasov), či drevorezieb (Lendak). K bádaniu v tejto oblasti bola pre nás východisková aj publikácia od kolektívu autorov Slovenského ústavu pamiatkovej starostlivosti a ochrany prírody *Súpis pamiatok na Slovensku*, ktorá vyšla v troch zväzkoch³⁷. Jedná sa o súpis encyklopedického charakteru. V abecednom poradí sú tu zoradené obce na Slovensku, pod ktorými nachádzame jednotlivé pamätihodnosti, vrátane diel výtvarného umenia a ich charakteristiky. Neskôr na tieto tri zväzky nadviazala obrazová publikácia *Pamiatky na Slovensku: súpis pamiatok*³⁸ ako zväzok štvrtý. Z oblasti nástennej maľby sa pre nás stali veľmi cenné publikácie, ktoré sa zaoberajú rozborom, interpretáciou a hodnotením stredovekej nástennej maľby na Slovensku. Publikácie zároveň upozorňujú na nesporné hodnoty stredovekej maliarskej produkcie na našom území a ich súčasťou sú aj katalógy, čo sa nám stalo nápomocné pri identifikovaní nášho objektu záujmu v jednotlivých lokalitách. Jedná sa predovšetkým o tieto publikácie: *Stredoveká nástenná maľba na Slovensku*³⁹, *Stredoveká nástenná maľba na Slovensku: súčasný stav poznania*⁴⁰, *Stredoveká*

---

³⁵ JUDÁK, Viliam a Štefan POLÁČIK. *Katalóg patrocíní na Slovensku*. Bratislava: Rímskokatolícka cyrilometodská bohoslovecká fakulta UK, 2009. ISBN 978-80-969787-3-1.

³⁶ SPOLOČNÍKOVÁ, Mária, ref. 1, s. 35 – 43. ISBN 978-80-970333-9-2, s. 38.

³⁷ HARMINC, Ivan et al. *Súpis pamiatok na Slovensku. Zv. 1. A – J*. Bratislava: Obzor, 1967; HARMINC, Ivan et al. *Súpis pamiatok na Slovensku. Zv. 2. K – P*. Bratislava: Obzor, 1968; HARMINC, Ivan et al. *Súpis pamiatok na Slovensku. Zv. 3. R – Ž*. Bratislava: Obzor, 1969.

³⁸ JANKOVIČ, Vendelín et al. *Pamiatky na Slovensku 4: súpis pamiatok*. Bratislava: Obzor, 1978.

³⁹ DVOŘÁKOVÁ, Vlasta, Josef KRÁSA a Karel STEJSKAL. *Stredoveká nástenná maľba na Slovensku*. Bratislava: Tatran, 1978.

⁴⁰ TOGNER, Milan. *Stredoveká nástenná maľba na Slovensku: súčasný stav poznania*. Bratislava: Tatran, 1988.

---

*nástenná malba v Gemeri*⁴¹ a *Stredoveká nástenná malba na Spiši*⁴². Z hľadiska popisu vyhlásených národných kultúrnych pamiatok je prínosná aj publikácia *Národné kultúrne pamiatky na Slovensku*⁴³.

1.4 Písomné diela sv. Augustína

Na základe vykonanej rešerše z on-line katalógov niektorých slovenských knižníc vieme, že diela sv. Augustína sú početne zastúpené predovšetkým v našich historických knižničných fondoch. Celoslovenský súpis inkunábulí bol vydaný v roku 1979⁴⁴ a následne sa pozornosť bádateľov upriamila na spracovanie tlačí 16. storočia. S týmto monumentálnym projektom v oblasti knižnej kultúry sa na Slovensku začalo v 90. rokoch. Podľa výsledkov pasportizácie sa na dnešnom území Slovenska zachovali vyše 4 milióny knižničných jednotiek a okolo 27 tisíc tlačí 16. storočia.⁴⁵ Na začiatku projektu bol predpoklad, že generálnych súpis týchto tlačí bude predstavovať 15 zväzkov⁴⁶. Na ich základe môžeme konštatovať, že diela sv. Augustína sú početne zastúpené v historických fondoch cirkevných knižníc, hlavne v knižniciach cirkevných reholí.

Produkcii zachovaných tlačí na Slovensku spracovali najmä Imrich Kotvan⁴⁷, Eva Frimmová⁴⁸, či Klára Komorová a Ľubomír Jankovič⁴⁹. I keď sa jedná o ich súpis, práce sa zmieňujú aj

---

⁴¹ TOGNER, Milan. *Stredoveká nástenná malba v Gemeri*. Bratislava: Tatran, 1989.

⁴² TOGNER, Milan a Vladimír PLEKANEC. *Stredoveká nástenná malba na Spiši*. Bratislava: Arte Libris, 2012. ISBN 978-80-971214-0-2.

⁴³ JANKOVIČ, Vendelín et al. *Národné kultúrne pamiatky na Slovensku*. Martin: Osveta, 1984.

⁴⁴ KOTVAN, Imrich. *Inkunábuly na Slovensku*. Martin: Matica slovenská, 1979.

⁴⁵ SAKTOROVÁ, Helena et al. *Generálny katalóg tlačí 16. storočia. Zv. 1. Tlače 16. storočia vo fondoch Slovenskej národnej knižnice Matice slovenskej*. Martin: Matica slovenská, 1993. ISBN 80-7090-237-X.

⁴⁶ V rámci projektu *Generálny katalóg tlačí 16. storočia* vyšli doposiaľ súpisy týchto tlačí: Tlače vo fondoch Slovenskej národnej knižnice Matice slovenskej (zv. 1, 1993), Tlače piaristickej knižnice v Trenčíne (zv. 9.a, 1996), Tlače v piaristických knižniciach (zv. 2, 1997), Tlače v trnavských knižniciach (zv. 9.b, 1998), Tlače v Diecéznej knižnici v Nitre (zv. 9.c, 2000), Tlače v knižnici Evanjelického kolégia a v Štátnej vedeckej knižnici v Prešove (zv. 12.a, 2003), Tlače v knižnici Antona Augustína Baníka (zv. 3.a, 2005), Tlače v Štátnej vedeckej knižnici v Košiciach (2010), Tlače v banskobystrických knižniciach (2012), Tlače v knižniciach nitrianskeho samosprávneho kraja a nitrianskej diecézy (zv. 9.d, 2013), Tlače vo františkánskych knižniciach (zv. 3, 2014), Tlače vo fondoch Lyceálnej knižnice v Kežmarku (2017), Tlače v šľachtickej knižnici rodu Zai (2017), Tlače v knižnici evanjelického cirkevného zboru augsburského vyznania v Kremnici, v Slovenskej pedagogickej knižnici v Bratislave a v knižniciach Nitrianskej diecézy – dodatky (zv. 4, 2018) a Tlače v Univerzitnej knižnici v Bratislave (zv. 6, 2019).

⁴⁷ KOTVAN, Imrich. *Inkunábuly archívov, múzeí a niektorých historických knižníc na Slovensku*. Martin: Matica slovenská, 1964; KOTVAN, Imrich. *Inkunábuly v Košiciach, v Jasove a v Spišskej Kapitule*. Košice: ŠVK, Východoslovenské vydavateľstvo, 1967.

⁴⁸ KOTVAN, Imrich a Eva FRIMMOVÁ. *Inkunábuly zo slovenských knižníc v zahraničných inštitúciách*. Martin: Matica slovenská, 1996. ISBN 80-7090-388-0.

⁴⁹ JANKOVIČ, Ľubomír a Klára KOMOROVÁ. *Klenoty knižnej kultúry a archívneho dokumentárneho dedičstva v zbierkach Slovenskej národnej knižnice v Martine*. Martin: Kozák-Press, 2010. ISBN 978-80-89360-04-8.

---

o ilumináciách, ktoré sa v starých tlačiach nachádzajú. S knižnou kultúrou súvisia aj umelecké prejavy, tie môžeme pozorovať práve aj v podobe iluminácií, ilustrácie, či grafiky. Z knižnej maľby zachovanej na našom území je už teraz identifikovaných niekoľko vyobrazení sv. Augustína. Výskumu stredovekej knižnej maľby na území Slovenska sa venovali hlavne Alžbeta Güntherová a Ján Mišianik⁵⁰, či Július Sopko⁵¹.

Pre poznanie samotného autora, jeho myšlienok, odkazu a v neposlednom rade aj doby, spoločnosti a kultúry v ktorej žil a pôsobil, majú veľký význam aj preklady diel z pôvodného jazyka, v Augustínovom prípade to bola latinčina. Je preto potrebné uchovať a posúvať ich nasledujúcim generáciám v pre nich zrozumiteľnom jazyku. Rovnako majú veľkú výpovednú hodnotu aj o kultúrnej vyspelosti spoločnosti, v ktorej preklad vzniká a sú dôležité aj z hľadiska vývinu jazyka.

Preklady diel sv. Augustína do slovenčiny začali vo väčšej miere vznikať až v 21. storočí. Dovtedy boli v slovenskom preklade vydané len tri jeho diela a tri ako súčasť Antológie z diel filozofov. Po roku 2000 vyšlo v preklade ďalších 10 jeho diel. Prekladom antickej literatúry, vrátane diel sv. Augustína sa na Slovensku v súčasnosti venuje predovšetkým Katedra klasických jazykov Filozofickej fakulty Trnavskej univerzity v Trnave a Katedra klasickej a semitskej filológie Filozofickej fakulty Univerzity Komenského v Bratislave. V roku 1999 vznikol projekt *Bibliotheca Antiqua Christiana*, cieľom ktorého bolo predstaviť kresťanskú spisbu staroveku širšej verejnosti. V jej edícii *Patrimonium* vyšli vo vydavateľstve PETRA (Prešov) v slovenskom preklade spisy niektorých cirkevných otcov Východu i Západu, apologétov, či ďalších významných spisovateľov a v edícii *Fontes* dokumenty starovekých koncilov.

Do roku 2000 vyšli v samostatnom preklade diela *Vyznania*⁵², v preklade Jána Kováča⁵³, *Boží štát 1. a 2. zväzok*⁵⁴, v preklade Kováč, Dian a Pätoprstý⁵⁵ a *O učiteľovi*⁵⁶, v preklade Daniela Škovieru. Ako súčasť Antológie z diel filozofov⁵⁷ vyšli v preklade Augustína Valentoviča diela *Proti akademikom*, *O blaženom živote*, a *O pravom náboženstve*. Následne, po roku 2000 vyšli

---

⁵⁰ GÜNTHEROVÁ, Alžbeta a JÁN MIŠIANIK. *Stredoveká knižná maľba na Slovensku*. Bratislava: Tatran, 1977.

⁵¹ SOPKO, Július. Výzdoba väzby a iluminácia stredovekých kódexov slovenskej proveniencie. In: *Kniha '89*. Martin: Matica slovenská, 1990, s. 67 – 81.

⁵² *Vyznania*. 3. vyd. Preložil JÁN KOVÁČ. Trnava: Spolok sv. Vojtecha, 1948.

⁵³ V roku 1997 vyšlo v reedícii vo vydavateľstve Lúč.

⁵⁴ *Boží štát. 1. a 2. zväzok*. Preložili JÁN KOVÁČ, Štefan DIAN a Matej PÄTOPRSTÝ. Trnava: Spolok sv. Vojtecha, 1948.

⁵⁵ V roku 2005 vyšlo 2. jazykovo upravené vydanie.

⁵⁶ *O učiteľovi*. Preložil Daniel ŠKOVIERA. Bratislava: Archa, 1995. ISBN 80-7115-098-3.

⁵⁷ *Proti akademikom. O blaženom živote. O pravom náboženstve*. Preložil Augustín VALENTOVIČ. In: *Antológia z diel filozofov. 3. zväzok. Patristika a scholastika*. Bratislava: Pravda, 1975.

---

preklady diel *O kresťanskej náuke, O milosti a slobodnej vôli*⁵⁸, *Samovravy, O nesmrteľnosti duše, Komentár k Jánovmu evanjeliu, O Trojici* (knihy X a XIV), *O viere a skutkoch, O katechizovaní úplných začiatčovníkov*, a *Sermo 4, 5 a 215*.⁵⁹

Literárne žánre antickej literatúry, ktoré mali najvýraznejší vplyv na vývoj európskej literatúry, ako epika, lyrika, či dráma, boli u nás prekladané už od 17. storočia. Patrili sem predovšetkým autori ako Homér, Vergilius, Ovidius, Aristofanés, či Sofoklés. V druhej polovici 19. a v prvých dvoch desaťročiach 20. storočia badať na Slovensku v prekladaní antickej literatúry útlm. Ako uvádza Okál, za dvadsaťročného trvania prvej Československej republiky sa na Slovensku prekladalo málo. Staršia generácia klasických filológov si na to netrúfala a mladšia na to ešte nedorástla. Tá začala svoju vedeckú a prekladateľskú činnosť za druhej svetovej vojny a predovšetkým po nej. Koncom sedemdesiatych rokov 20. storočia sa prihlásila s prekladmi ďalšia generácia klasických filológov, vychovaná už v socialistických školách. Najchudobnejším desaťročím na preklady antickej literatúry bolo posledné desaťročie 20. storočia. Avšak, nové storočie začalo byť konečne priaznivé aj vo vydávaní kresťanskej literatúry, teda aj diel cirkevných otcov, čo pred rokom 1989 nebolo pre klasických filológov mysliteľné⁶⁰.

Ak sa pozrieme na diela preložené do slovenčiny, vidíme, že prekladatelia siahli predovšetkým na tie Augustínove diela, ktoré sú všeobecne považované za jeho najdôležitejšie. *Vyznania*, napríklad, patria medzi jeho najrozsiahlšie a predstavujú prvý autobiografický spis vôbec. Okrem jeho života sa tu dozvedáme aj o jeho vzťahu k Bohu, je to akási osobná sponď autora. *V Božom štáte* sa predstavuje v prvom rade ako filozof a obhajuje kresťanov, ktorých pohania obviňovali z pádu rímskeho impéria. Pri diele *O kresťanskej náuke* môžeme konštatovať, že ide o prvú príručku kresťanského vyučovania svojho druhu. V prekladoch sú zastúpené najmä diela filozofické (*O učiteľovi, Proti akademikom, O blaženom živote, Samovravy*), potom dogmatické (*O Trojici*), morálne spisy (*O kresťanskej náuke*) a nájdeme tu aj diela exegetické (*Komentár k Jánovmu evanjeliu*).

Najstarším rehoľným predpisom kresťanského západu sa stala Augustínova *Regula*, ktorú vypracoval pre mužov aj ženy. Jej vznik sa datuje do obdobia okolo roku 397. V slovenskom

---

⁵⁸ Tieto dva diela vyšli v rámci edície *Patrimonium: O kresťanskej náuke. O milosti a slobodnej vôli*. Preložili Marcela ANDOKOVÁ a Robert HORKA. Prešov: PETRA, 2004. *Patrimonium*, zv. 3. ISBN 80-89007-44-9.

⁵⁹ Uvádžeme ich chronologicky podľa roku vydania slovenského prekladu. Pre ich úplný bibliografický záznam pozri publikáciu: BRODŇANSKÁ Erika a KOŽELOVÁ Adriána. *Antická kultúra pre prekladateľov. Vysokoškolská učebnica*. Prešov: Prešovská univerzita v Prešove, 2017. ISBN 978-80-555-1891-6, s. 129.

⁶⁰ BRODŇANSKÁ a KOŽELOVÁ, ref. 59, s. 112 – 114.

---

jazyku bola naposledy vydaná z iniciatívy Združenia Jas v roku 1995⁶¹. Starším vydaním je práca pre potreby Kongregácie dcér Najsvätejšieho Spasiteľa v Bratislave z roku 194⁶². Nejedná sa síce o slovenský preklad z pôvodného textu, avšak spomíname ju, nakoľko ide o dôležitý dokument – pravidlá, ktoré za svoj základ prijalo niekoľko desiatok mužských, ako aj ženských rehoľných komunít.

Ak zoberieme do úvahy, koľkých spisov bol Augustín autorom, mohlo by sa zdať, že z jeho tvorby nemáme v slovenčine takmer nič. Pri takejto úvahe však musíme byť opatrní a prihliadnúť na niekoľko okolností. Latinčina sa na našom území používala ako jazyk štátnej správy až do roku 1848, vzdelanci ňou plynulo hovorili a Augustínove diela im tak boli prístupné v pôvodnom jazyku. Niektoré boli vydávané aj na našom území, vzdelanci si ich medzi sebou vymieňali, či vlastnili vo svojich knižniciach. Bohužiaľ, komunistický režim latinčinu vytlačil do úzadia, prestala sa vyučovať aj na školách a do roku 1989, z pochopiteľných dôvodov, klasickí filológovia nesiahali po prekladoch diel cirkevných otcov. Súčasná generácia klasických filológov si uvedomuje potrebu prekladania antických autorov a tak môžeme vďaka nim už teraz čítať tie najdôležitejšie Augustínove spisy v slovenčine. Prispievajú tým u nás k sprístupneniu antickej literatúry širokej verejnosti, k pochopeniu tak neuveriteľne bohatému literárnemu odkazu, ktorý sv. Augustín po sebe zanechal a ich preklady sa stávajú svedectvom o stupni vyspelosti kultúry nášho národa.

---

⁶¹ BAVEL, Tarsicius J. van. *Regula Augustína z Hippo. Úvod, preklad, komentár*. Z talianskeho originálu preložil Ivan KÚTNY. Zvolen: Jas, 1995. ISBN 80-88795-01-X.

⁶² *Regula sv. Augustína a Konštitúcie Kongregácie Dcér Najsv. Spasiteľa v Bratislave*. Bratislava: Slovenská Grafia, 1943.

---

2 Výskumná koncepcia dizertačnej práce

2.1 Výskumné ciele

V dizertačnej práci *Sv. Augustín v kultúrnych dejinách Slovenska (v pamiatkach architektúry a umenia)* chceme začleniť osobu sv. Augustína do kultúrnych dejín Slovenska a vymedziť, aký má v nich postavenie a vplyv od stredovekého Slovenska (Uhorska) až do súčasnosti (na základe jeho zachytenia v pamiatkach architektúry a umenia). Pokúšame sa tak dotvoriť ucelený pohľad vzťahujúci sa na osobu sv. Augustína v súvislosti s územím Slovenska. To je našim **primárnym cieľom**.

Pri štúdiu vplyvu osobnosti na dejiny a kultúru národa je adekvátne sa pýtať **otázky**:

1. Kto to bol? Odkiaľ pochádzal? Čím sa zaslúžil o svoju veľkosť?
2. Ako a prostredníctvom koho sa šíril jeho kult?
3. Kde/aké sú viditeľné/hmatateľné artefakty jeho kultu?
4. Mal sv. Augustín v našich kultúrnych dejinách vplyv, bol pre nás inšpiráciou, ak áno, do akej miery?

Aby sme vedeli odpovedať na tieto otázky, stanovili sme si **3 oblasti výskumu**:

1. Vznik a šírenie kultu sv. Augustína na našom území.
2. Sv. Augustín v sakrálnom umení (umeleckohistorických pamiatkach).
3. Ikonografia sv. Augustína.

V rámci kontextu osobnosti a významu sv. Augustína, venujeme jednu kapitolu aj jeho životu a dielu (kapitola 3). Toto však nie je predmetom nášho výskumu, preto to uvádzame len okrajovo, rovnako ako aj jeho teologické učenie, či výklad filozofických myšlienok. Odkaz na sv. Augustína tak sledujeme primárne v sakrálnom umení a na základe uvedeného sme si stanovili nasledovné **sekundárne ciele**:

1. Objasniť vznik a šírenie kultu sv. Augustína na našom území v stredoveku.
2. Upozorniť na rehoľu augustiniánov a na jej pôsobenie a prínos na našom území.
3. Zmapovať patrocíniá sv. Augustína (kostoly, kaplnky, inštitúcie) a umeleckohistorické pamiatky (nástenné maľby, tabuľové maľby, plastiky, oltáre) s prihliadnutím na časový rámeč a kontext ich vzniku, rovnako ako aj na ich umeleckú a kultúrnu hodnotu.
4. Všímať si ikonografiu, vyobrazenie sv. Augustína v umeleckohistorických pamiatkach na našom území a jej vývoj porovnať v rámci uplatňovania v európskom priestore.

-
5. Vytvoriť syntézu poznatkov do komplexného pohľadu na osobu sv. Augustína (v rámci kontextu pamiatok architektúry a umenia).
  6. Vytvoriť interaktívnu mapu „Sv. Augustín v sakrálnom umení na Slovensku“.

2.2 Hypotézy

Nakoľko Slovensko tvorí integrálnu súčasť Európy, ktorej moderná kultúra a vzdelanosť spočíva aj na základoch kresťanskej kultúry staroveku, do ktorej sv. Augustín neodmysliteľne patrí, predpokladáme:

1. vznik a šírenie kultu sv. Augustína aj na našom území,
2. pôsobenie rehole augustiniánov na našom území,
3. patrocíniá sv. Augustína na našom území,
4. pretvorenie úcty k osobe sv. Augustína do podoby početných sakrálnych umeleckohistorických pamiatok (nástenné maľby, tabuľové maľby, plastiky, oltáre) vytvorených a zachovaných na našom území.

2.3 Metódy a metodika výskumu

Ťažisko obrazu vychádza zo syntézy už dostupných poznatkov k danej téme, k čomu sme dospeli analýzou a popisom dostupnej literatúry (podrobne rozoberáme v kapitole 1) a tiež analýzou dostupnej, už spracovanej, pramennej bázy. V tomto smere sme využili napríklad schematizmy diecéz, ktoré majú na svojich internetových stránkach uverejnené diecézy Rímskokatolíckej cirkvi na Slovensku, Slovenský diplomatár, zostavený Richardom Marsinom, či kanonické vizitácie – konkrétne pre naše bádanie sa nám stala nápomocná publikácia autorov Zubko – Žeňuch, ktorí spracovali vizitáciu Šarišského archidiakonátu z roku 1749. Pramenné bádanie, aktívny výskum pramenných materiálov a následne jeho analýzu, sme realizovali vo fondoch Pamiatkového úradu Slovenskej republiky v Bratislave, vo fondoch Štátnych archívov na Slovensku (Bratislava, Nitra – pracovisko Komárno, Žilina – pracovisko Bytča, Prešov – pracovisko Poprad, Košice – pracovisko Rožňava, Trnava – pracovisko Skalica, Trenčín), v archívoch farských úradov a obcí (Štrba). Toto sme uplatnili hlavne pri mapovaní patrocínií a sakrálnych umeleckohistorických pamiatok. Tento výskum sme doplnili o terénny, pri ktorom bolo možné všimnúť si súčasnú situáciu daných objektov, popísať ju, doplniť o nové skutočnosti a objekty aj fotograficky zdokumentovať. V tomto ohľade sa nám stali nápomocní aj informátori, ktorí sa o naše objekty záujmu starajú, majú ich v správe, alebo sú v nejakom ohľade s nimi spätí.

Metódami výskumu preto boli:

-
1. Literárna a databázová rešerš.
  2. Výskum knižničných fondov.
  3. Výskum archívnych dokumentov.
  4. Terénny výskum.
  5. Rozhovor.

Pri práci sme uplatnili primárne **priamu metódu**, ktorou sme získali informácie či už z primárnej a sekundárnej literatúry, alebo z dostupných prameňov – najmä pri analýze a popise umeleckohistorických pamiatok (plastiky, nástenné maľby, tabuľové maľby, či oltáre). Využili sme rovnako **komparatívnu metódu**, kde sme sa analógiou pokúsili naše zistenia začleniť do európskeho kontextu so zreteľom na jednotlivé časové obdobia. Pri hľadaní odpovedí na naše nastolené otázky sme použili tiež **nepriamu metódu**, a to hlavne v prípade chýbajúceho pramenného materiálu. Pri výskume materiálov sme využili **analýzu, syntézu** poznatkov, ich **komparáciu**, následne sme mohli zovšeobecniť dané poznatky a formulovať závery.

Výskum bol realizovaný vo viacerých etapách:

1. Písomný materiál:
  - informačný prieskum, excerpčia zdrojov, zozbieranie, analýza a popis dostupnej primárnej a sekundárnej literatúry k danej téme.
2. Archívny materiál:
  - zozbieranie, excerpčia, analýza a popis pramenného materiálu.
3. Terénny výskum:
  - zmapovanie, opis a zdokumentovanie pamiatok.
4. Sformulovanie záverov zo zistení realizovaného výskumu.
5. Vytvorenie interaktívnej mapy s lokalizovaním a popisom pamiatok na Slovensku s väzbou na sv. Augustína.

---

3 Vznik a šírenie kultu sv. Augustína na našom území

Počiatky pôsobenia reholí, ktoré sa hlásia k sv. Augustínovi na území dnešného Slovenska súvisia s pustovníckym hnutím, ktoré sa šírilo aj v Uhorsku už od 10. storočia. Pustovníci žili aj na území dnešného Slovenska. Na území Uhorska sa pravdepodobne pohybovali aj laickí, no najmä talianski pustovníci, resp. pustovníci, ktorí používali Augustínovu regulu. Ich príchod do Uhorska a vznik prvých rehoľných domov sa predpokladá niekedy po roku 1244. V 13. storočí je v Uhorsku doložená aj prítomnosť pustovníkov patriacich k *Reholi sv. Viliama*. Na území dnešného Slovenska ide o dve lokality. Prvá sa nachádza pri pohraničných zásekoch v okolí Veľkého Šariša, druhá vo vnútrozemí vo Veľkej Tíni na Zemplíne. *Rehoľa sv. Viliama* bola predchodkyňou *Rehole pustovníkov sv. Augustína*⁶³. Presný rok vzniku jej samostatnej uhorskej provincie nepoznáme. Pravdepodobne vznikla odčlenením od nemeckej provincie niekedy medzi rokmi 1263 – 1308. Najpravdepodobnejšie sa proces jej osamostatnenia začal niekedy po roku 1265, kedy sa provinčný prior Guido zo Stagia stal generálnym priorom rádu. Zároveň je to obdobie vlády Bela IV. (1235 – 1270), ktorý sa považuje za veľkého priaznivca augustiniánov, ako aj iných reholí v Uhorsku.⁶⁴

Augustiniáni boli menej rozšírená rehoľa v stredovekom Uhorsku. Ako uvádza Huťka, vzniklo len okolo štyridsať kláštorov. Na území dnešného Slovenska mali štyri rehoľné domy: vo Veľkom Šariši (Kláštor sv. Stanislava), Hrabkove (Kláštor sv. Ducha), Bardejove (Kláštor sv. Jána Krstiteľa) a v Spišskom Podhradí (Kláštor sv. Alžbety). Je zaujímavé, že tieto slovenské augustiniánske kláštory ležali v stredoveku na pomerne malom území, tri v Šariši a jeden na Spiši. Ich založenie je datované do 13. (Veľký Šariš), 14. (Hrabkov, Bardejov), a 15. storočia (Spišské Podhradie).⁶⁵

Vo **Veľkom Šariši** sa mnísi rehole augustiniánov usídlili v blízkosti krajinskej cesty vedúcej do Poľska priamo cez mesto a kontrolovanej Šarišským hradom. Situovanie polohy kláštora vybudovaného na polceste medzi mestom a hradom, juhovýchodne od úpätia hradného kopca, predpokladalo jeho významnú funkciu v danom regióne. Donačná listina kráľa Ladislava IV. je datovaná rokom 1274. Mníchom ňou určil do držby majetky v meste vyčlenené z kráľovského prédia. Ďalšie majetky vlastnili severovýchodne od Veľkého Šariša, v Pečovskej Novej Vsi

---

⁶³ *Rehoľa pustovníkov sv. Augustína* je stredoveký termín. Oficiálny názov od 12. februára 1962 je *Rehoľa sv. Augustína (O.S.A)*, ktorý schválila Kongregácia pre rehole (HUŤKA, ref. 21, s. 12).

⁶⁴ HUŤKA, Miroslav. Počiatky Rehole pustovníkov sv. Augustína v Uhorsku a vznik ich samostatnej provincie. In: *Studia Theologica*. 2015, roč. 17, č. 1, s. 95 – 107. ISSN 1212-8570.

⁶⁵ HUŤKA, ref. 64, s. 107.

---

a v Sedikarte. Výsady kláštora potvrdil Karol Róbert v roku 1329 a Ľudovít Veľký v roku 1365. Skutočnosť, že Veľký Šariš bol administratívnym centrom stolice sa pozitívne odrazila aj na fungovaní kláštora. Vystupoval ako arbiter v majetkových sporoch severošarišskej šľachty, vydával listiny právneho charakteru, prior kláštora bol oblastným vikárom. Kláštor fungoval ako integrálna súčasť stredovekého života podľa svojich pravidiel a s pravidlami vonkajšieho sveta. Miestny názov potoka Chmeľník sa možno hlási k produkcii piva v kláštore. Presný dátum jeho zániku nie je známy. V roku 1528 je spomenutý posledný známy prior kláštora páter Matúš, čo naznačuje, že zanikol niekedy v sedemdesiatych až deväťdesiatych rokoch 16. storočia. Miesto, kde kláštor stál, bolo zrovnané so zemou a vysadili na ňom lipovú aleju kaštieľa, dnes je plocha športovým areálom.⁶⁶ Kláštor budoval postupne svoje filiálky. Historicky doložené kláštory sú v Chmiňanoch, zasvätený sv. Štefanovi mučeníkovi, odkiaľ mníši prešli v roku 1334 do Hrabkova a v Bardejove, zasvätený Jánovi Krstiteľovi.

Kláštor sv. Stanislava sa nepriamo spomína aj v Barkóciho vizitácii Šarišského archidiakonátu z roku 1749, kde vizitácia farnosti Veľký Šariš uvádza: „...v kaštieli oproti opustenému kostolu stál iný kostol, ktorý spomína Pázmaňova synoda v roku 1629 pri kláštore Svätého Ducha, ktorý bol teraz rumoviskom, ktoré bolo spojené kaplnkou.“ Autori vizitácie dávajú túto kaplnku do súvisu so zaniknutým kláštrom sv. Stanislava.⁶⁷

O histórii augustiniánskeho kláštora sv. Ducha v **Hrabkove** existuje len málo informácií. Podľa dochovaných správ rozhodol o jeho založení a vybavení majetkom komes Mikuláš z Perína, vtedajší vlastník Hrabkova, v roku 1334.⁶⁸ Kláštoru daroval celú dedinu s príslušenstvom vrátane mlyna alebo patronátneho práva nad Kostolom apoštolov sv. Šimona a Júdu. Stál v okrajovej časti regiónu, neďaleko križovatky ciest, možno na troskách staršieho hospicu rovnakého zasvätenia. Huťka ponúka niekoľko vysvetlení k dôvodom jeho vzniku v Hrabkove. Jeden z nich môže byť vo filiácii, čoho dôkazom je napríklad účasť priora kláštora vo Veľkom Šariši Herkeho pri akte fundácie. Nevysvetľuje to však príčinu lokalizovania kláštora v pomerne malej dedine a len necelých 21 km od Veľkého Šariša. Huťka sa domnieva, že mohlo ísť o akúsi „pustovňu“ alebo pokojné zázemie pre veľkošarišských augustiniánov. Augustiniáni od 13. storočia zakladali svoje kláštory už prevažne v mestách, preto vysvetlením môže byť alúzia na pustovnícky pôvod rehole augustiniánov. Zároveň je filiácia dôkazom, že Kláštor sv. Stanislava vo Veľkom Šariši musel

---

⁶⁶ MIROŠŠAYOVÁ a KARABINOŠ, ref. 25, s. 18 – 24.

⁶⁷ ZUBKO, Peter a Peter ŽEŇUCH. *Barkóciho vizitácia Šarišského archidiakonátu (1749).*

Rímskokatolíci, gréckokatolíci a evanjelici podľa latinskej vizitácie. Bratislava: Veda, 2017, s. 93. ISBN 978-80-89489-33-6.

⁶⁸ BARTKO, Vlastimil, Lucia BARTKOVÁ a Patrik DERFIŇÁK. *Monografia obce Hrabkov.* Prešov: Obecný úrad Hrabkov, 2016, s. 30. ISBN 978-80-972261-2-1.

---

byť pomerne rozvinutý, keď si mohol dovoliť uvoľniť časť rehoľníkov pre kláštor v Hrabkove. Ďalšie vysvetlenie, ktoré ponúka, sa týka motivácie Mikuláša z Perína. Je pravdepodobné, že na jeho majetku žilo obyvateľstvo iného vierovyznania ako katolíckeho (rusínskej národnosti, možno z Poľska alebo Haliče) a tak sa snažil o jeho obrátenie. Na tento účel zrejme mienil v Hrabkove vybudovať Kláštor sv. Ducha, ktorého úlohou mohlo byť obrátenie pravoslávnych „schizmatikov“, teda misijná činnosť. Kláštor zanikol zrejme veľmi podobne ako veľkošarišský v dôsledku devastačných vplyvov vojny o uhorský trón a v dôsledku šírenia reformácie.⁶⁹

Aj kláštor v Hrabkove sa v Barkóciho vizitácii z roku 1749 spomína nepriamo, kde sa píše: „*Vo filiálnej obci Hrabkov (Hrapko) stál starobylý konsekrovaný kostol; odpust sa slávil na sviatok sv. Šimona a Júdu, ale jeho pôvodné patrocínium nebolo farárovi známe.*“ Autori konštatujú, že šlo o pôvodné stredoveké patrocínium.⁷⁰

Najstaršia zmienka o kláštore augustiniánov v **Bardejove** pochádza z roku 1390. Novozaložený kláštor osídlili krakovskí augustiniáni na čele s bratom Henrichom a jeho štyrmi spolubratmi. Povoľenie im dal generálny predstavený rehole Bartolomej z Benátok. Patronátne právo nad kláštorom vykonávala mestská rada. Z toho možno predpokladať, že ho dalo postaviť mesto. V roku 1435 im napríklad ako patrón zakúpilo knihy o svätcoch a v roku 1515 misál. 17. 12. 1400 udelil pápež Bonifác odpustky veriacim, ktorí navštívia bardejovský augustiniánsky kostol. V roku 1428 sa predstaveným kláštora stal lektor Izaiáš Boner, čo značí, že pôsobil ako učiteľ.⁷¹ Z komunity kláštora vyslal dvoch členov skriptorov, aby pre neho vyhotovili knihy na náklady kláštora. Bardejovský kláštor sv. Jána Krstiteľa sa tak stal aj intelektuálnym miestom, svojou skriptorskou činnosťou a knižnou kultúrou sa rehoľníci zapísali do života stredovekého Bardejova.⁷² Pri príchode lektora Bonera mal kláštor 4 kone, 1 nový voz, plnú sýpku. Finančná hotovosť predstavovala 592 florénov. Posledná zmienka je z roku 1528, kedy mestská rada siahla po nezhodách na majetok kláštora a rehoľníkov vyhnala. Kostol slúžil v polovici 17. storočia evanjelikom, v roku 1670 ho v rámci rekatolizácie nariadením cisára Leopolda I. získali

---

⁶⁹ HUŤKA, ref. 21, s. 148 – 158.

⁷⁰ ZUBKO a ŽEŇUCH, ref. 67, s. 45.

⁷¹ HANUŠČIN, Štefan. Augustiniáni v Bardejove. In: *Bardejovské novosti*. 2017, roč. 28, č. 21, s. 4. ISSN 1338-1067.

⁷² Sopko konštatuje, že údaj o skriptorskej činnosti augustiniánov je jediným nielen na území Slovenska, ale aj v rámci celého Uhorska. V univerzitnej knižnici v Budapešti sa nachádza dvojica kódexov, ktoré pochádzajú jednoznačne z ich skriptória. Podľa Sopka sa tam dostali najskôr z Bardejova podobne ako ostatné rukopisné pamiatky konventov zo Slovenska po zrušení rádov Jozefom II. (SOPKO, Július. Skriptori a skriptória kláštorov na Slovensku. In: *Dejiny a kultúra rehoľných komunít na Slovensku. Príspevky na II. sympóziu o cirkevných dejinách Slovenska na Trnavskej univerzite 15. – 16. októbra 1993*. Trnava: Trnavská univerzita, 1994, s. 93. ISBN 80-88774-00-4).

---

františkáni, ktorý ho barokovo prestavali. S rehoľou je spojený názov lokality Mníchovský potok, kde sa podarilo odkryť základy drevenej stavby z 15. storočia. Pravdepodobne sa jedná o pustovňu augustiniánov.⁷³

Barkóciho vizitácia sa o bardejovských augustiniánoch zmiňuje nasledovne: „*V meste stál aj kostol reformovaných františkánov, ktorý podľa tradície bol benedikovaný, teraz v ňom bývali šiesti ľudia; kostol kedysi patrilo augustiniánom.*“⁷⁴

Založenie kláštora v **Spišskom Podhradí** je spojené s miestnym stredovekým špitálom. V meste ho dal na vlastné náklady postaviť farár Henczmanus asi v roku 1396 alebo 1397. Bol pri ňom kostol či kaplnka sv. Alžbety, preto sa nazýval „*hospitale pauperum sancte Elisabeth in Suburbio*“. Príjmy špitála boli nízke a rektori, ktorí sa oň starali, z nich nemohli vyžiť. Zrejme z tohto dôvodu posledný rektor špitála Mikuláš Kolbach svoje miesto opustil a špitál ostal pol roka prázdny. Spišský prepošť a ostrihomský arcibiskup sa o tomto dozvedeli a odporúčali reholi augustiniánov, aby si v ňom založili kláštor. Do mesta prišli zrejme už v roku 1399 alebo začiatkom roka 1400. Mnísi sa tu usadili, ale aj slúžili bohoslužby, kázali, spovedali a vysluhovali sviatosti. Porušovali tým jednak jurisdikčné práva farára, nakoľko špitál patrilo jemu a ukracovali ho tým aj o príjem. Takto sa augustiniáni dostali do sporu a farár Ján Libusz podal proti nim sťažnosť u pápeža Bonifáca IX. Ten vydal v marci 1402 bulu, ktorou zakázal pod trestom exkomunikácie akýmkoľvek mníchom bez súhlasu miestneho farára užívať budovu špitála a pôsobiť v meste. Zdá sa, že medzi farárom a augustiniánmi došlo k dohode, nakoľko v meste pôsobili až do reformácie.⁷⁵

Na našom území spočívala činnosť augustiniánov v prvom rade v pastorácii a šírení evanjelia prostredníctvom kázania a vysluhovania sviatostí, no každý z ich kláštorov bol aj niečím výnimočný. Vo Veľkom Šariši sa venovali administratívnej a notárskej činnosti, pri hrabkovských augustiniánoch treba vziať do úvahy misijné poslanie pri konverzii pravoslávnych obyvateľov, bardejovskí rehoľníci obohatili svojou skriptorskou činnosťou knižnú kultúru mesta a v Spišskom Podhradí sa venovali charitatívnej a sociálnej činnosti. Augustiniánske kláštory zanikli v 16. storočí vplyvom viacerých zmien, ktorými v tomto období prechádzala celá Európa. Negatívny vplyv na kontemplatívny svet stredovekého mníšstva malo spolupôsobenie reformačného hnutia s postupnými zmenami svetonázoru, postupujúce kultúrne obrodenie vo forme renesancie, zámorské objavy, nástup nových mníšskych reholí či prechod politickej

---

⁷³ HANUŠČIN, ref. 71, s. 4.

⁷⁴ ZUBKO a ŽEŇUCH, ref. 67, s. 18.

⁷⁵ ŽIFČÁK, František, ed. *Kronika mesta Spišské Podhradie slovom i obrazom*. Spišské Podhradie: Mesto Spišské Podhradie, 2011, s. 21. ISBN 978-80-88900-47-4.

---

a hospodárskej moci zo starých centier do výhodnejšie situovaných miest, ktoré dokázali absorbovať zvýšený objem preskupujúcich sa tovarov a ľudí. Augustiniáni však mimo svojich kláštorov pôsobili aj na iných miestach dnešného Slovenska. Archetypom mendikanta bol aj potulný kazateľ. O tejto činnosti síce zatiaľ neexistuje veľa informácií, no doložená je ich potulná pastorácia napríklad v Košiciach či v Banskej Bystrici.

V **Novom Meste nad Váhom** je doložená existencia jedinej augustiniánskej prepozitúry na Slovensku –Prepozitúra Panny Márie.

Príchod rehoľných kanonikov rádu sv. Augustína súvisí so založením prepozitúry sedmohradským vojvodom Ctiborom. Roku 1388 mu kráľ Žigmund daroval Nové Mesto aj s hradom Beckovom. V roku 1413 vyjednával o možnosti založenia prepozitúry na pútnickom mieste s ostrihomským arcibiskupom Jánom Kanižaym a 16. januára 1414 dal v Budíne vyhotoviť listinu, ktorou sa v Novom Meste, pri chráme Panny Márie, zakladá augustiniánska prepozitúra. Prepoštom sa stal Peter a s ním tam bolo umiestnených, ako sa uvádza v listine, dvanásť bratov rehoľných kanonikov rádu sv. Augustína. Prišli z augustiniánskeho kláštora v Šternebrgu a z augustiniánskej prepozitúry v Prahe na Karlove, s ktorými Peter nadviazal kontakty.⁷⁶

V 16. storočí k nám začínajú z Nemecka prenikať nové náboženské prúdy, náboženská reformácia. Posledným prepoštom ako člen augustiniánskej rehole bol Ondrej z Trenčína. Následne túto funkciu zastupovali svetskí kňazi a od roku 1570 evanjelickí duchovní. Naspäť katolíckej cirkvi sa ju podarilo získať v období rekatolizácie, keď bol v roku 1635 za novomestského prepošta vymenovaný Juraj Séchényi. Poskytoval veľkú pomocnú službu kardinálovi Petrovi Pázmánymu pri jeho rekatolizačných aktivitách. Do Nového Mesta prišiel začiatkom septembra 1638.⁷⁷ Pričinením Jakuba Hašku, ktorý na mieste prepošta pôsobil v rokoch 1666 – 1695, sa prepozitúra začala považovať za najbohatšie farské benefíciá v ostrihomskom arcibiskupstve. Tesné spojenie prepozitúry s farou (praepositura curata), ktoré cisár Ferdinand III. v roku 1648 právne zakotvil spôsobilo, že sa o toto benefícium nemohli uchádzať augustiniáni či iná rehoľa ako celok, ale výlučne jednotlivci z radov svetského kléru. Od roku 1648 sa o patronát nad prepozitúrou delilo niekoľko šľachtických rodín.⁷⁸

Ak by sme na Slovensku hľadali rehoľu augustiniánov dnes, nachádzame ju v **Košiciach** ako jedinú stabilnú komunitu augustiniánov na Slovensku. K obnoveniu činnosti Rehole sv.

---

⁷⁶ GÁBRIŠ, Július. *Dejiny prepozitúry Panny Márie v Novom Meste nad Váhom*. Bratislava: Obzor, 1968, s. 16 – 21.

⁷⁷ GÁBRIŠ, ref. 76, s. 27 – 38.

⁷⁸ GÁBRIŠ, ref. 76, s. 61.

Augustína došlo v roku 1995. Na našom území sa tak augustiniáni objavujú opäť po skoro štyristopäťdesiatich rokoch. Jej zakladateľom boli Pavol Benedik a Angelo Lemme z vtedajšej Umbrijskej Augustiniánskej Provincie, ktorá je dnes súčasťou Talianskej Provincie. Komunitu tvoria v súčasnosti štyria stabilní členovia: predstavený komunity a rehole na Slovensku Juraj Pigula, Miroslav Zárik, Jozef Jurdák a Andrej Kovaľák.⁷⁹ Pavol Benedik pôsobil ako kňaz v slovenskom Ústave sv. Cyrila a Metoda v Ríme a cez pútnické miesto Casciu sa stal augustiniánom. Po roku 1989 prišiel aj so svojim novicmajstrom Angelom Lemme na Slovensko, kde kázali a robili duchovné obnovy vo viacerých farnostiach. Nakoľko mala ich misia pozitívny ohlas, predstavení v talianskej Casci im dovolili prísť na Slovensko natrvalo. Usadili sa v Košiciach, odkiaľ sa venovali rôznym aktivitám. Pomáhali napríklad na sídlisku Furča, otec Pavol učil taliančinu na košickom Gymnázium Tomáša Akvinského, v lete organizovali púť do Gaboltova, v zime Silvestra pre mladých. Predtým ako si Augustiniáni vybudovali vlastný kláštor, bývali necelých 16 rokov na periférii Košíc, paradoxne v bývalom verejnom dome.⁸⁰

Kláštor, ktorý patrí k reholi sv. Augustína, nesie jeho patrocínium – Kláštor sv. Augustína. Budovať ho začali v roku 2010. Architektom je Ing. Arch. Richard Neufeld. Stavala ho firma Betpess. Z komunity augustiniánov mal stavbu na starosti Jozef Jurdák OSA. Kláštor slávnostne požehnal arcibiskup Bernard Bober 12. novembra 2011 a otvorenie kláštora sa uskutočnilo 13. novembra 2011.⁸¹

Kláštor dnes stojí na rozmedzí Furče a Košickej Novej Vsi. Hoci rehoľa augustiniánov na Slovensku patrí medzi najmenšie, aktivity ich štyroch členov sú rozmanité. Realizujú pastoračné aktivity, stretnutia s veriacimi, sériu prednáškových večerov „Desatoro“, či starosť o pútnikov. Ako konštatuje Juraj Pigula: „Chceli by sme podobne ako svätý Augustín upevňovať vieru ľudí“.⁸²

3.1 Patrocíniá sv. Augustína

3.1.1 Kostoly zasvätené sv. Augustínovi

Kostol sv. Augustína v Okoličnej na Ostrove

---

⁷⁹ Rehoľa sv. Augustína na Slovensku. *Rehoľa sv. Augustína* [online]. ©2022 [cit. 2022-02-16]. Dostupné na: <https://www.aug.sk/augustiniani/>

⁸⁰ RÁBARA a TAKÁČ, ref. 7.

⁸¹ Kláštor sv. Augustína. *Rehoľa sv. Augustína* [online]. ©2022 [cit. 2022-02-16]. Dostupné na: <https://www.aug.sk/klastor-sv-augustina/>

⁸² RÁBARA a TAKÁČ, ref. 7.

Historické pramene uvádzajú, že rímskokatolícka fara bola v Ekle⁸³ už v 13. storočí. Prvá písomná zmienka pochádza z roku 1397, kedy sa Ekel a jeho príslušenstvo k materskej cirkvi uvádza v Arcibiskupskom Léli.⁸⁴ Kostol bol postavený na mieste staršieho, pravdepodobne románskeho kostola z roku 1247. Pôvodný chrám sa spomína v roku 1561, kedy tu pôsobil farár Valentinus. Silné zemetrasenie v roku 1763 kostol poškodilo, jeho stav sa odvtedy zhoršoval. Kostol preto zbúrali a nový na jeho mieste postavili v roku 1816. Postavený bol v klasicistickom slohu a v roku 1830 bol rozšírený. Kostol je jednoloďová stavba so štvorcovým presbytériom, do štítového priečelia vstavanou vežou a pristavenou sakristiou.⁸⁵

Súčasnú podobu dala kostolu obnova v roku 1830. Túto informáciu nachádzame aj v Správe z terénu zo dňa 6. mája 1959, ktorá sa nachádza v archíve Pamiatkového úradu v Bratislave. Píše sa v nej o jednoloďovej budove postavenej v roku 1830, ktorej stav, hlavne fasáda, je zanedbaná a omietky ošarpané. Loď je rozdelená na 3 polia pomocou silných pilastrov a táto okolnosť ukazuje na to, že kostol musel byť kedysi zaklenutý a klenby zrejme zničené požiarom.⁸⁶

V rokoch 2016 – 2018 bol kostol mimo používania a po rekonštrukcii bol znovu vysvätený 28. augusta 2018 na sviatok svojho patróna.⁸⁷

Kostol sv. Augustína v Stratenej

Obec Stratená sa nachádza vo Východoslovenskom kraji, v Slovenskom rudohorí, v Stratenskej kotline. Vyvinula sa okolo mediarskych, neskôr železiarskych podnikov v 1. polovici 18. storočia. Rozvoj podnikov nastal po roku 1840, keď prešli do rúk rodiny Koburgovcov.⁸⁸

Podľa archívnych materiálov⁸⁹ bol kostol sv. Augustína v Stratenej postavený vďaka veriacim obyvateľom osady Jánosteľ, ktorý sa v roku 1899 rozhodli, že namiesto drevenej kaplnky dajú postaviť novú. Ako uvádzajú v liste⁹⁰, pôvodná kaplnka už nevyhovovala svojmu účelu. Tú dal v roku 1820 v osade Jánosteľ postaviť bohabojný človek, Ján Novotný.

---

⁸³ Názov obce pre Okoličnú na Ostrove v 13. storočí.

⁸⁴ DÉNESOVÁ, Eva. Okoličná na Ostrove – EKEL. Okoličná na Ostrove: MESTER, 2021. ISBN 978-80-970167-7-7, s. 61.

⁸⁵ SZÉNÁSSY, Árpád, ed. *Okoličná na Ostrove. Pozoruhodnosti*. Komárno: Komárňanské tlačiarne s.r.o. vydavateľstvo, 1999. ISBN 80-8056-129-X, s. 7 – 8.

⁸⁶ Pamiatkový úrad Slovenskej republiky, fond Krajský ústav štátnej pamiatkovej starostlivosti a ochrany prírody Bratislava, [1959], šk. č. 111. *Korešpondencia*, spis č. 3381.

⁸⁷ DÉNESOVÁ, ref. 84, s. 63.

⁸⁸ HARMINC, Ivan et al. *Súpis pamiatok na Slovensku. Zv. 3. R – Ž*. Bratislava: Obzor, 1969, s. 201.

⁸⁹ Štátny archív v Košiciach, pracovisko Archív Rožňava, fond Obvodný notársky úrad v Stratenej, Administratívne spisy, šk. „stavba školy a kostola“. Preklad z maďarčiny a latinčiny PhDr. Klára Komorová, PhD.

⁹⁰ V liste sa menovite uvádzajú nasledovní obyvatelia obce: Alexander Wekerle [?], predseda, dr. Alexander Baroy [?], župný biskup, dr. Ľudovít Neogrady, podžupan, členovia stavebného výboru:

Na tento účel založili katolícki veriaci obyvatelia osady Jánostelep a obce Stratená finančnú zbierku, ktorú väčším darom otvoril bulharský panovník Ferdinand. Podporil ju aj Filip Sasko-Kobursko-Gothajský. Obaja prispeli panovníckou materiálnou ako aj morálnou podporou. V zbierke sa podarilo vyzbierať takú veľkú sumu, že v roku 1903 sa obyvatelia rozhodli namiesto kaplnky postaviť kostol, na čo dali obaja panovníci svoj súhlas. Veriaci sa zaviazali, že sa budú o tento kostol starať.⁹¹

Čo sa týka územia, o vyčlenení pozemku na postavenie kostola rozhodol obecný sudca. Išlo o pozemok Filipa Sasko-Kobursko-Gothajského, ktorý ho na tento účel daroval. Zároveň sa vytvoril stavebný spolok, ktorý bol poverený viesť stavbu a spravovať fond darov. Stavbu započal 16. augusta 1908 dobšinský staviteľ Samuel Krautz, ktorý vypracoval rozpočet a plány kostola. Základný kameň bol za veľkej slávnosti položený 23. augusta 1908.⁹²

18. februára 1909 sa členovia stavebného výboru listom obrátili na panovníka so žiadosťou o poskytnutie sumy na ďalší materiál. Pri kopaní základov kostola, štátnej základnej školy a domu notára v Stratenej sa narazilo na močaristú pôdu a so zreteľom na túto okolnosť bolo potrebné voči pôvodnému plánu základ, ktorý mal byť vyhotovený z kameňa, zmeniť na betónový. Lacnejší kameň, ktorý bol k dispozícii, z ktorého sa mali stavať múry, vyslanec uhorského kráľovského úradu zakázal na tento účel použiť a prikázal postaviť múry z dobre vypálenej tehly. Nakoľko obec nepočítala s takýmito okolnosťami a prekážkami, nebolo to zahrnuté v rozpočte a tak nemali na to finančné krytie.⁹³

Kostol bol dokončený v roku 1909, o čom svedčí aj nápis na pamätnej tabuli pripomínajúcu stavbu kostola, ktorá sa doteraz nachádza pri víťaznom oblúku. V kostole je v prvej rade umiestnená tiež drevená kostolná lavica, na ktorej dvierkach je vyhotovený vyrezávaný drevený erb Koburgovcov. Pravdepodobne v nej sedával majiteľ miestnej huty, knieža Filip Koburg. S kostolom sa spája ešte jedna zaujímavosť – pod základný kameň bola uložená zakladateľská

Hugo Zovanyi, predseda, [?], cirkevný pokladník, František Szociak [?], miestny notár, Martin Recovszky [?], miestny sudca, Juraj Buzak, Štefan R., Pavol Lipták, Ján Lipták, Samuel Krausz, dobšinský staviteľ; za čias sv. otca pápeža Pia X., za vlády jeho výsosti Františka Jozefa, milostivého pána Filipa Sasko-koburgsko-gothajského, kráľovského bulharského veličenstva Ferdinanda, za čias, keď bol gróf Albert Aponi ministrom cirkvi a školstva.

⁹¹ Štátny archív v Košiciach, ref. 89.

⁹² Štátny archív v Košiciach, ref. 89.

⁹³ Štátny archív v Košiciach, ref. 89.

---

listina s podpismi prítomných, ktorá sa tam dodnes nachádza, teda dokument podpísaný samotným kniežaťom Filipom a jeho bratom bulharským cárom Ferdinandom.⁹⁴

Výber patrocínia kostola v Stratenej by sme mohli dať do súvislosti s kostolom sv. Augustína v meste Coburg v Nemecku. Je to farský kostol rímskokatolíckej arcidiecézy Bamberg. Postavený bol v rokoch 1856 – 1860. Jeho výstavbu naplánoval výbor pod patronátom kniežaťa Augusta Sasko-Kobursko-Gothajský, ktorý sa za týmto účelom zišiel v roku 1851. Stavba, v neogotickom štýle, bola vysvätená 28. augusta 1860 na pamätný deň sv. Augustína. Pod kostolom sa nachádza krypta, v ktorej je pochovaných pätnásť členov Koháryho vetvy rodu Sasko-Koburg a Gotha, rímskokatolíckej vetvy pôvodne protestantského vojvodského domu. Medzi nimi aj knieža Filip.⁹⁵

Kostol sv. Augustína v Šajdíkových Humenciach

Osada Humence, od roku 1927 ako samostatná obec Šajdíkovce Humence, patrila cirkevneprávne do farnosti Borský Svätý Mikuláš. V oblasti obce boli kedysi štyri mlyny, podľa ktorých si obyvatelia vyvolili svojho patróna – sv. Martina, patróna mlynárov. Myšlienka, postaviť v dedine rímsko-katolícky kostol sa zrodila z iniciatívy predsedu Národného výboru Jána Šajdíka, živnostníkov a viacerých nadšencov. Návrh predložili dekanovi Augustínovi Karmašovi⁹⁶, ktorý pôvodne presadzoval postaviť v obci iba kaplnku. Kostol sa začal stavať v roku v roku 1947, projekty a rozpočtovú dokumentáciu vypracovala stavebná firma Fordinál zo Senice nad Myjavou.⁹⁷ Hodnota prevedenej práce predstavovala do 31. decembra 1947 spolu 35 000 Kčs. Vyúčtovanie prebehlo dňa 31. decembra 1948 a vystavili ho Československé stavebné závody, Národný podnik, Krajský závod Bratislava, Expozitúra Skalica. Ďalšie vyúčtovanie prebehlo 24. októbra 1950.⁹⁸

---

⁹⁴ SZABÓ, Slavomír. *Kostol sv. Augustína* [online]. Región Gemer, 2013 [cit. 2021-02-15]. Dostupné na: <https://gemer.vucke.sk/trip/gemer/gemer/kultura/kulturne-dedicstvo/kostol-sv-augustina.html>

⁹⁵ Church history. *Parish of St. Augustin Coburg* [online]. 2013 [cit. 2022-06-03]. Dostupné na: <https://st-augustin-coburg.de/kirchen/st-augustin-coburg/index.html>

⁹⁶ V Borskom sv. Mikuláši pôsobil ako farár a dekan v rokoch 1926 – 1951. Komunistickou mocou bol za pomáhanie kňazovi Msgr. V. Mitošinkovi a jeho priateľom pri pokuse odísť do zahraničia odsúdený na 12 rokov väzenia a vedľajšie tresty (MÁJEK, Stanislav. *Augustín Karmaš* [online]. Borský Mikuláš, 2020 [cit. 2022-03-23]. Dostupné na: <https://www.borskymikulas.sk/augustin-karmas/11/0/sm/0/.html>).

⁹⁷ Založenie kostola. *Filiálka Šajdíkovce Humence* [online]. ©2012 [cit. 2022-03-23]. Dostupné na: http://kostolsajdikovehumence.szm.com/zalozenie_kostola.html

⁹⁸ Štátny archív v Bratislave, fond Krajský národný výbor v Bratislave, Cirkevný odbor 1949– 1959, šk. č. 9. *Vyúčtovanie novostavby r. kat. kostola v Šajdíkových Humenciach, okr. Senica*, spis č. 34/1, ročník 1950.

Základný kameň nového chrámu posvätil dekan Augustín Karmoš. Dokončený bol v jeseni v roku 1949 a prvýkrát sa v ňom slúžila omša 13. novembra 1949 na martinské hody. Slávnostná vysviacka kostola sa uskutočnila až 10. júna 1951 a kostol sa zasvätil sv. Augustínovi. V kostole sa stále okrem hlavného patróna uctieva aj sv. Martin, pôvodný patrón v Šajdíkových Humenciach. V obci je preto zvykom sláviť hody až trikrát: na deň posvätenia chrámu, na liturgickú spomienku sv. Martina a na liturgickú spomienku sv. Augustína dňa 28. augusta.⁹⁹ Od 1. októbra 1952 prešli Šajdíkovce Humence cirkevno-správne pod spravovanie Farského úradu Dojč.¹⁰⁰

Kostol sv. Augustína v Bitarovej

Obec Bitarová leží v západnej časti Žilinskej kotliny v doline Bitarovského potoka. Písomne sa prvýkrát spomína v roku 1393. Patrila panstvu Lietava. V roku 1417 tu bol dedičný richtár Mycleus Gyurdowicz. V roku 1594 mala obec 10 domov, v roku 1720 mala 12 daňovníkov, a v roku 1828 mala 32 domov a 270 obyvateľov. V 17. storočí boli v obci 4 panské rybníky. Po roku 1918 si obec zachovala svoj poľnohospodársky charakter.¹⁰¹ Z hľadiska cirkevnej správy je Bitarová filiálkou farnosti Lietava.¹⁰²

S výstavbou kostola v obci sa začalo v roku 1991. O jeho výstavbu sa zaslúžil správca farnosti Lietava Mons. Stanislav Belák, veriaci z Bitarovej a lietavskej farnosti. Postavený bol na mieste pôvodnej Kaplnky sv. Augustína z roku 1935, ktorá už bola nevyhovujúca z dôvodu malej kapacity. Zachovala sa z nej len jedna veža, vpredu bola dostavaná druhá a postavená bola nová loď kostola. Dvojvežový kostol je postavený uprostred obce a tvorí jej dôstojnú dominantu. Vysvätil ho Mons. František Rábek dňa 30. augusta. 1992 a o rok neskôr, v roku 1993, kardinál Ján Chryzostom Korec posvätil aj zvon kostola.¹⁰³

Kostol sv. Augustína v Tatranskej Štrbe

---

⁹⁹ Tieto informácie sú uvedené aj na informačnej tabuli, ktorá je umiestnená pred kostolom sv. Augustína v Šajdíkových Humenciach.

¹⁰⁰ Štátny archív v Bratislave, fond Krajský národný výbor v Bratislave, 1952, *Pripojenie Šajdíkových Humenec, filiálky Borského Mikuláša k farnosti Dojč*, spis č. 90/4.

¹⁰¹ SŮLE, Peter, ed. *Encyklopédia miest a obcí Slovenska*. Lučenec: PS-LINE, 2005, s. 385. ISBN 80-969388-8-6.

¹⁰² Bitarová. *Rímskokatolícka cirkev. Žilinská diecéza* [online]. 2014 [cit. 2022-05-18]. Dostupné na: <https://www.dcza.sk/sk/schematizmus/filialky/bitarova-2>

¹⁰³ Farnosť Lietava. *Obec Bitarová* [online]. ©2022 [cit. 2022-05-18]. Dostupné na: <http://www.obecbitarova.sk/section/default/1792>; Kostol sv. Augustína Bitarová. *Žilina Gallery* [online]. ©2022 [cit. 2022-05-18]. Dostupné na: <https://zilina-gallery.sk/picture.php?/15213/category/1477>

Tatranská Štrba je z hľadiska cirkevnej správy filiálkou farnosti Štrba. Kostol sv. Augustína sa nachádza pri hlavnej ceste do rekreačnej oblasti Štrbské Pleso vo Vysokých Tatrách, čo mu predurčuje výhodnú polohu. Kostol pochádza z 21. storočia, s jeho výstavbou sa začalo v roku 2001 a trvala desať rokov. Ako uvádza rímskokatolícky farár Alojz Chmelár¹⁰⁴, po vlastnom chráme túžili samotní veriaci obce Tatranská Štrba, ktorí na bohoslužby chodili na Štrbské Pleso alebo do Štrby. Po nežnej revolúcii v roku 1989 sa slúžili sv. omše aj v Tatranskej Štrbe a to v miestnom kultúrnom stredisku, za čo boli veriaci vďační, avšak priestor nebol pre tento účel vyhovujúci.

Základný kameň kostola posvätil pápež sv. Ján Pavol II. pri svojej návšteve Slovenska v roku 1995. Odvtedy sa na jeho stavbu hľadali finančné prostriedky. Farská rada nesúhlasila so vzatím úveru, finančné prostriedky sa podarilo postupne nazbierať prostredníctvom zbierok. Prvá oficiálna zbierka sa konala 22. augusta 2004 na púti v Novej Vsi nad Žitavou, kedy sa vyzbieralo 15 000 SK. Neskôr pribudli ďalšie – na odpuste v Mariánke pri Bratislave, v Šaštíne, na púti k blahoslavenej Zdenke Schelingovej v Krivej a prispeli aj farnosti na Orave, farnosti spišského biskupstva, Biskupský úrad v Spišskej Kapitule a osobne aj otec biskup František Tondra svojím milodarom.¹⁰⁵

Prvé požehnanie kostola, po ktorom sa už sv. omše slúžili v chráme, bolo 21. decembra 2008. Pri sv. omši ho požehnal otec biskup František Tondra. Kostolu ešte chýbala natrvalo zriadená svätyňa, po roku 2008 sa zbierali financie na jej zariadenie. Hlavnú ťarchu prebrala farská rada filiálky s duchovným otcom a farnosť Štrba veľmi pomohla tým, že za všetky roky výstavby platila všetky farské platby, na ktorých sa mala podieľať aj filiálka Tatranská Štrba. Po dokončení svätyne, ktorá musí mať pevný oltár, ho konsekrovali otec biskup František Tondra spolu s bratislavsko-trnavským otcom arcibiskupom Jánom Sokolom v nedeľu 10. apríla 2011.¹⁰⁶

Projektantom hrubej stavby kostola bol Ing. arch. Miloslav Neumann, projektanti svätyne boli Ing. arch. Jozef Vachálek so synom a stavbyvedúci bol Milan Čangel. Vežu kostola sa podarilo dostavať v roku 2019 za pôsobenia súčasného rímskokatolíckeho farára farnosti Štrba Miroslava Hrica. Autorom návrhu bol Ing. arch. Jozef Figlar a stavbu zrealizoval Milan Čangel so svojou stavebnou firmou. Požehnaná bola na 3. adventnú nedeľu 15. decembra 2019 pomocným spišským biskupom Andrejom Imrichom. Meria 18 metrov. Interiér kostola je na spôsob

---

¹⁰⁴ Duchovný otec Alojz Chmelár, rímskokatolícky farár farnosti Štrba a jej filiálky Tatranská Štrba v rokoch 1994 – 2016, v súčasnosti výpomocný duchovný na dôchodku v Poprade, nám poskytol väčšinu informácií ohľadom Kostola sv. Augustína v Tatranskej Štrbe.

¹⁰⁵ CHMELÁR, Alojz, ref. 104.

¹⁰⁶ CHMELÁR, Alojz, ref. 104.

---

amfiteátra, okná zdobia vitráže, ktoré poukazujú na Božie milosrdenstvo v živote sv. Augustína. Na pravej vitráži je to milosrdenstvo v podobe starozákonnej dúhy, na ľavej Božie milosrdenstvo v zoslaní Svätého Ducha. Lúče dúhy a lúče zoslania Sv. Ducha sa krížia a stretajú pomyslene na obetnom stole, ktorý je vrcholným darom Božieho milosrdenstva v smrti a zmŕtvychvstania svojho Syna. Patróna svojho kostola si veriaci vybrali sami. Ako hovorí duchovný otec, „*asi ich viedol k tomu aj pohnutý život svätca, ktorý prežil i životné omyly aj hriechy, ale dokázal povstať*“.¹⁰⁷

V roku 2017 sa pre kostol podarilo získať relikviu patróna kostola sv. Augustína spolu s relikviou sv. Alberta Veľkého. V kostole sv. Augustína v Tatranskej Štrbe boli relikvie inštalované v roku 2018.¹⁰⁸ Umiestnené sú vo výklenku v západnej stene kostola, kde je možné sa ísť pomodliť a prosiť o pomoc patróna filiálky.

3.1.2 Kaplnky zasvätené sv. Augustínovi

Zápechová, Červený Kameň

Zápechová tvorí časť obce Červený Kameň, zaužívaný názov pre kaplnku sv. Augustína je „kaplnka na Zápechovej“. Z hľadiska pamiatok viazaných k sv. Augustínovi ide o jednu zo štyroch pamiatok na Slovensku, ktoré sú evidované ako národné kultúrne pamiatky. Evidovaná je pod číslom ÚZPF NNKP 11980/1.

Jedná sa o neskorobarokovú stavbu, postavenú v roku 1788. Kaplnka vznikla z iniciatívy nitrianskeho biskupa Františka Xavera Fuchsa¹⁰⁹ v roku 1788 rovnako ako aj cirkevná, rímskokatolícka škola v Červenom Kameni. Vročenie nad hlavným vstupom do kaplnky (rok 1771), je teda nesprávne. Je to drobná sakrálna jednopriestorová architektúra na štvorcovom pôdoryse s polkruhovým uzáverom a s nadstavanou novodobou zvoničkou. Vstupuje sa do nej cez dverný otvor ukončený stlačeným oblúkom, v ktorom sú osadené pravdepodobne pôvodné dvojkrídlové dvere s nadsvetlíkom a ozdobným kovaním. Oproti vstupu je situovaný kamenný oltár, vyvýšený

---

¹⁰⁷ CHMELÁR, Alojz, ref. 104.

¹⁰⁸ Kronika obce Štrba za rok 2017 a 2018; V roku 2017 boli dňa 24. augusta vystavené telesné pozostatky sv. Augustína v Bazilike sv. Petra v Pavii, ktoré si bolo možné pozrieť do 28. augusta 2017 (V talianskej Pavii vystavili relikvie sv. Augustína. *Zasvätený život* [online]. 2017 [cit. 2022-04-12]. Dostupné na: <https://zasvatenyzivot.sk/v-talianskej-pavii-vystavili-relikvie-sv-augustina/>). Táto udalosť by mohla súvisieť aj so získaním relikvií pre kostol sv. Augustína v Tatranskej Štrbe.

¹⁰⁹ Nitriansky biskup František Xaver Fuchs pôsobil v Nitre v rokoch 1787 – 1788.

---

od podlahy kaplnky o jeden schodiskový stupeň, nad ktorým je obraz sv. Augustína orámovaný omietkovou profilovanou lištou.¹¹⁰

Hodnota kaplnky je historická spoločenská a architektonická. Predstavuje hmotný doklad kultúrneho vývoja v obci Červený Kameň a jej širšom okolí v druhej polovici 18. storočia. Dokumentuje donátorské aktivity rodu Kónigsegg a Esterházy v tejto lokalite, pričom vďaka zachovaným erbom¹¹¹ má aj hodnotu historického dokumentu (heraldický prameň). Zároveň je v tejto lokalite hmotným dokladom drobnej sakrálnej architektúry v tomto období, zachovanej v podstatnej miere autenticity s hodnotnými architektonickými a cennými umelecko-remeselnými prvkami, vrátane rokokovej kartuše s reliéfnou dvojicou aliančných erbov. Z pohľadu urbanistickej a krajinnej hodnoty tvorí svojím situovaním uprostred prírody, obklopená starými lipami zaujímavý krajinotvorný prvok a dotvára pohľadovú panorámu komunikácie vedúcej z obce Červený Kameň k hranici s Českou republikou do obce Nedašova Lhota.¹¹²

Kaplnka bola v roku 1993 omietnutá a upravený bol prístup k objektu ako aj jeho okolie. Za národnú kultúrnu pamiatku bola kaplnka podľa zápisu KPÚ Trenčín z roku 2015 vyhlásená dňa 2. júla 2015, avšak na základe oznámenia o poškodení kaplnky adresovanému Slovenskému ústavu pamiatkovej starostlivosti a ochrany prírody v Banskej Bystrici Miestnym národným výborom v Červenom Kamene z dňa 15. júla 1977 sa dá usudzovať, že kaplnka bola za národnú kultúrnu pamiatku vyhlásená už pred rokom 1977¹¹³. Stále slúži na liturgické účely, jedenkrát ročne, na sviatok sv. Augustína sa v nej koná sv. omša ku cti jej patróna.¹¹⁴

Horné Kočkovce, Púchov

Dvojvežová kaplnka v Horných Kočkovciach je situovaná na Trenčianskej ceste v okrajovej severovýchodnej časti obce, v lesoparkovom prostredí, na úpätí svahu zaniknutej „Kočkovskej skaly“, ktorým vedie stará cesta na cintorín. Postavená bola v rokoch 1874 – 1878 v historizujúcom slohu ako jednodňová sakrálna stavba s dvomi vežičkami. V rokoch 1897 –

---

¹¹⁰ Pamiatkový úrad Slovenskej republiky, Krajský pamiatkový úrad Trenčín, interný materiál, *kaplnka na Zápechovej*, spracovateľ RUŽOŇOVÁ, M., 2015.

¹¹¹ Heraldicky vpravo sa nachádza erb Franza Xaviera I. Kónigsegga a vľavo jeho manželky Márie Sidónie Esterháziovej. Ako klenot sa v erbe nachádza zlatá koruna, po stranách erb dopĺňajú nosiči, ktorí majú podobu kozorožcov. Štít erbu rodiny Kónigsegg pozostáva z pravidelne sa striedajúcich diagonálne umiestnených kosoštvorcových polí. Štítovou figúrou rodiny Esterházi je grif stojaci na zlatej korune, ktorý drží meč a tri ruže. V spodnej časti je erbová doska. Nárožia južnej fasády zdobí jednoduchý štukový listový strapec.

¹¹² Pamiatkový úrad Slovenskej republiky, ref. 110.

¹¹³ Pamiatkový úrad Slovenskej republiky, fond Krajský ústav štátnej pamiatkovej starostlivosti a ochrany prírody Banská Bystrica, 1977, šk. č. 69. *Poškodenie NKP; korešpondencia*, spis č. 1055.

¹¹⁴ Pamiatkový úrad Slovenskej republiky, ref. 110.

1898 bola zväčšená do dnešnej veľkosti. V minulosti slúžila pohrebným sprievodom na ceste k cintorínu ako zastavenie na krátku modlitbu vzhľadom na absenciu domu smútku. Za kultúrnu pamiatku bola vyhlásená 7. novembra 1963. V ÚZPF NNKP je s areálom cintorína evidovaná pod číslom 766/1.¹¹⁵

O výstavbu kaplnky požiadal miestny kanonik Florián Balogh (1821 – 1898) a v sprievodnom liste k žiadosti uvádza, že chce kaplnku zasvätiť Panne Márii Nanebovzatej, sv. Márii Magdaléne a sv. Augustínovi, ktorý bol jeho menovitým patrónom. Trojité patrocínium sa vyskytuje ojedinele, čo tiež robí kaplnku osobitou. Kaplnku dal postaviť ako rodinnú hrobku zemianskej rodiny Baloghovcov. Je tu pochovaný on, jeho rodičia a brat. Okrem nich aj sedem ročná Magdalénka Bajosiová¹¹⁶

Havarijný stav kaplnky si vynútil v roku 1908 jej zavretie. Kaplnka sa nevyužívala vyše sto rokov. S jej obnovou začal vlastník, Rímskokatolícka cirkev, Farnosť Horné Kočkovce v roku 2017. V rokoch 2018 – 2021 prebehla jej rekonštrukcia. Bola odstránená zemina za kaplnkou, odstránené zvlhnuté omietky a vykonaná chemická injektáž k základom budovy. V roku 2020 bol postavený oporný múr z vodostabilného betónu, ktorý má kaplnku trvalo chrániť.¹¹⁷ V podlahe kaplnky sa zachoval pôvodný vstup do krypty. Tá zostala uzatvorená a do pôvodného pieskovcového rámu vstupu bol vsadený nový kamenný blok s menami pozostalých. Pôvodný mobiliár kaplnky sa nezachoval. Interiér bol navrhnutý tak, aby mohla byť opäť využívaná pre potreby liturgie. Na jeho obnove pracoval výtvarník Jozef Vydrnák z Dubnice nad Váhom. Moderné umenie v interiéri vhodne dopĺňa historickú architektúru. Okrem závesných obrazov zo života Panny Márie, navrhol kompletný mobiliár (sedes, ambóna, bohostánok, svietniky). Vyhotovené boli aj nové lavice, vitrážne okná a obnovené pôvodné dvere.¹¹⁸ Posviacka zrekonštruovanej kaplnky sa konala v nedeľu 15. augusta 2021, dielo vysvätil Mons. Marián Šuráb, kanonik nitrianskej kapituly.¹¹⁹

Šajdíkové Humence

---

¹¹⁵ RUŽŇOVÁ, Mária. „Zachráňme Magdalénku“ *Obnova kaplnky Nanebovzatia panny Márie v Horných Kočkovciach (okres Púchov, Trenčiansky kraj)* [online]. Pamiatkový úrad Slovenskej republiky, 2021 [cit. 2022-05-20]. Dostupné na: <http://www.pamiatky.sk/sk/page/obnova-kaplnky-nanebovzatia-panny-marie-v-hornych-kockovciach>

¹¹⁶ FLIMMEL, Slavomír. *Posviacka kaplnky Magdalény v Horných Kočkovciach* [online]. Púchovské noviny, 2021 [cit. 2022-05-20]. Dostupné na: <https://www.puchovskenoviny.sk/posviacka-kaplnky-magdaleny-v-hornych-kockovciach/>

¹¹⁷ FLIMMEL, ref. 116.

¹¹⁸ RUŽŇOVÁ, ref. 115.

¹¹⁹ FLIMMEL, ref. 116.

Kaplnka bola postavená v roku 2017 na začiatku obce na spôsob Božej muky. Do jej výklenku je vložená socha sv. Augustína. Vyobrazený je na nej ako biskup s knihou v ruke.

3.2 Základná škola sv. Augustína v Považskej Bystrici

Odkaz sv. Augustína môže šíriť aj vzdelávacia inštitúcia. Na Slovensku je takou, a jedinou, Základná škola sv. Augustína v Považskej Bystrici, ktorá si ho zvolila za svojho patróna. Katalóg patrociníí od autorov Judák – Poláčik¹²⁰ sa v súvislosti s touto základnou školou zmieňuje o Kaplnke sv. Augustína, ktorá sa v nej nachádza.

V dejinách školstva mesta Považská Bystrica sa školy spomínajú niekoľkokrát. Podľa prvého písomného dokladu o jestvovaní fary v rokoch 1332 – 1336 boli pri fare aj kostol, aj škola. Matrika obce Lúky z 15. storočia spomína medzi najstaršími kostolmi na okolí Lúl aj kostol v Považskej Bystrici, pri ktorom tiež pravdepodobne bola zriadená škola. V listine „Articuli Podmanickyani“ z roku 1506 sa dozvedáme o existencii „ľudovej školy“ a prvá cirkevná škola v Považskej Bystrici je doložená v kanonických vizitáciách z konca 17. a začiatku 18. storočia. Podľa vizitácie z roku 1831 ide o cirkevnú školu s názvom „ľudová škola“. Jej presný dátum založenia nemožno určiť, nakoľko listiny boli zničené pri požiaroch a pri vojnových udalostiach. Škola, malý domček s jednou triedou, stála za farským kostolom Návštevy Panny Márie. Postupne, narastajúcim počtom žiakov už budova kapacitne nevyhovovala a tak školská stolica 11. januára 1885 rozhodla o stavbe novej. Škola bola označená ako „Rímsko-katolícka škola rímsko-katolíckej konfesionalnej obce Považská Bystrica“. Od roku 1903 sa stala „štvortriedkou“ a neskôr bola zoštatnená. 29. augusta 1937 bol slávnostne posvätený základný kameň novej školy, ktorá začala žiakom slúžiť od 1. februára 1939. V školskom roku 1942/43 bolo vyučovanie prerušené a prízemie školy muselo byť uvoľnené pre Gestapo. Kronika spomína z tohto obdobia aj druhú katolícku školu, v ktorej bolo po ústupe vojska vyučovanie úplne zrušené a škola bola bombardovaná.¹²¹

Škola bola obnovená po viac ako štyroch desaťročiach totalitného režimu, po novembrových udalostiach v roku 1989, pod názvom Základná škola sv. Augustína. Nachádza sa v budove

---

¹²⁰ JUDÁK a POLÁČIK, ref. 35.

¹²¹ *Chrám Navštívenia Panny Márie v Považskej Bystrici a dejiny považskobystrickej farnosti. K 60. výročiu posvätenia chrámu po jeho prestavbe.* Považská Bystrica: Rímsko-katolícky farský úrad, 2001, s. 43 – 46.

---

pôvodnej školy, ktorá bola postavená v rokoch 1937 – 1939 na Moyzesovej ulici. Pre žiakov bola otvorená 23. mája 1991. Jej zriaďovateľom je Biskupský úrad v Nitre.¹²²

V logu školy je znázornené horiace srdce prebodnuté šípom nad otvorenou knihou, čo sú atribúty sv. Augustína a teda odkazujú na neho samotného.

---

¹²² História školy. *Základná škola sv. Augustína* [online]. [Bez dátumu] [cit. 2022-04-14]. Dostupné na: <https://zsmoyzesp.edu.page.org/a/profil-skoly?eqa=dGV4dD10ZXh0L2Fib3V0JnN1YnBhZ2U9MQ%3D%3D>

---

4 Sv. Augustín v sakrálnom umení (umeleckohistorických pamiatkach)

4.1 Nástenné maľby

V zachovanom pamiatkovom fonde Slovenska predstavuje stredoveká nástenná maľba azda jednu z najvyšších hodnôt. Mimoriadne množstvo, ikonografická rozmanitosť a iste aj rýdzo umelecko-výtvarná kvalita zaraďuje celú túto oblasť k najzaujímavejším vo vývoji umenia na Slovensku v priamom kontexte a v nadväznosti na vývoj stredovekého umenia v strednej Európe¹²³.

Medzi také, na ktorých nachádzame sv. Augustína, patrí nástenná maľba v Kostole sv. Františka Assiského v **Ponikách** (okr. Banská Bystrica) zo 14. storočia. Súbor nástenných malieb v Ponikách predstavuje asi najucelenejší zachovaný príklad výzdoby stredovekých kostolíkov u nás. Maľby v kostolíku, vrátane cirkevných otcov, sú datované do obdobia okolo roku 1415.¹²⁴ Sv. Augustín je tu vyobrazený s biskupskou čapicou sediaci za pulpitom s otvorenou knihou.

Spolu so sv. Hieronymom nachádzame Augustína aj medzi fragmentami nástenných malieb v južnej predsieni Farského kostola Nanebovzatia Panny Márie v **Banskej Bystrici**. Kostol je pôvodne ranogotický, prestavovaný od začiatku 14. storočia a znova okolo roku 1500. Maľba sa nachádza na klenbe, kde sú vyobrazení aj štyria evanjelisti so symbolmi.¹²⁵

Vyobrazeného v spoločnosti ostatných troch cirkevných otcov nachádzame sv. Augustína na viacerých maľbách. Napríklad, na klenbe presbytéria ranogotického Farského kostola sv. Ladislava v **Necpaloch** (okres Martin), postaveného v rokoch 1250 – 1260, pričom maľby sa časovo zaraďujú do 14. storočia. Namaľoval ich okolo roku 1380 majster z Čerína. Jeho štýl je typický expresivitou a dynamickosťou stvárnených dejov, ktoré vyvažujú menej kvalitnú kresbu. Nájdeme ho aj na maľbách z okolo roku 1400 na klenbe v presbytériu Farského kostola sv. Mikuláša z rokov 1335 – 1330 v **Porube** (okres Prievidza). Ponitrie je známe predovšetkým viacerými románskymi kostolíkmi, tento kostol robí svojou zachovalou architektúrou a nástennými maľbami česť gotickému slohu a patrí medzi najhodnotnejšie pamiatky Hornej Nitry. Nachádza sa v opevnenom areáli na vyvýšenej polohe uprostred obce. Nástenné maľby v kostole predstavujú zaujímavé prelínanie staršieho prúdu nástenného maliarstva Gemera,

---

¹²³ TOGNER, ref. 40, s. 5.

¹²⁴ PODOLINSKÝ, Štefan. *Kultúrne krásy Slovenska. Gotické kostoly – vidiek*. Bratislava: DAJAMA, 2010. ISBN 978-80-89226-91-7, 35 – 36.

¹²⁵ DVOŘÁKOVÁ, KRÁSA a STEJSKAL, ref. 39, s. 72.

---

ovplyvneného talianskymi školami, s novším gotickým štýlom zo západnej Európy i náznakmi renesancie. V evanjelickom ranogotickom kostole v **Kocel'ovciach** (okres Rožňava) zo začiatku 14. storočia nachádzame na klenbe modernejší súbor obsahovo neutrálnych motívov cirkevných otcov, sediacych za písacími pulpiti. Fresky v presbytériu predstavujú jeden z vrcholov gemerského nástenného maliarstva. Namaľoval ich maliar, ktorého nazývame podľa jeho ďalšieho vrcholného diela „Majster ochtinského presbytéria“. Bežným scénam dokázal dať originálne stvárnenie, ktoré nemalo obdobu v staršej tvorbe, ani v knižných miniatúrach. Vo Farskom kostole sv. Trojice v **Rákoši** (okres Rožňava), nachádzame Augustína spolu s ostatnými cirkevnými otcami ako nadživotne zväčšené postavy sediace v chórových laviciach s písacími pulpiti. Tiež sú pri nich vyobrazené symbolické postavy evanjelistov. Kostol sa skladá z románskej apsidy z polovice 13. storočia, barokovo ho upravili v roku 1760. Maľby sú datované do 14. alebo na začiatok 15. storočia. V **Rimavskom Brezove** (okres Rimavská Sobota) nájdeme Augustína s cirkevnými otcami v klenbových poliach vyobrazených pri písacích pulpitoch. Zlietajú sa k nim anjeli s nápisovými páskami. Ide o ranogotický, dnes evanjelický kostol, z ktorého sa zachovalo iba štvorcové, rebrovou klenbou zaklenuté presbytérium z tretej štvrtiny 13. storočia a západná veža. Loď bola zrútená a znovu pristavená okolo roku 1930. Maľby sa datujú do prevej štvrtiny 15. storočia. Na Gemeri nachádzame ďalší ranogotický kostolík, typický pre tento región. Stojí v obci **Chyžné** (okres Revúca), v opevnenom areáli spolu s drevenou zvonnicou. Stavba kostola je datovaná do začiatku 14. storočia, interiér bol vyzdobený freskami niekedy v poslednej štvrtine 14. storočia. Dielo sa pripisuje zručnému majstrovi z dielne, ktorá freskami vyzdobila aj kostolík v Kocel'ovciach a v Ochtinej. Postavy cirkevných otcov, medzi nimi aj Augustína, umiestnil do každého zo štyroch polí klenby. Sú tu prítomné aj symboly evanjelistov a zostupujú k nim anjeli.¹²⁶

4.2 Tabuľové maľby

Medzi cenné tabuľové diela, na ktorých nachádzame vyobrazeného sv. Augustína, patria na našom území hlavne oltáre. V **Spišskej Kapitule** v Katedrále sv. Martina sa nachádza vzácny bočný krídlový gotický oltár sv. Michala z roku 1470 – 1475. Sv. Augustín je vyobrazený na jeho otvorených krídlach ako aj sv. Hieronym, Ambróz a Gregor.¹²⁷

V **Bardejove**, v kostole sv. Egídia z roku okolo 1415 nájdeme Augustína vyobrazeného na bočnom oltári sv. Ondreja. Jedná sa o gotický, krídlový oltár z obdobia okolo roku 1460. Nad

---

¹²⁶ DVOŘÁKOVÁ, KRÁSA a STEJSKAL, ref. 39, s. 101 – 139; PODOLINSKÝ, ref. 161.

¹²⁷ HARMINC, ref. 88, s. 172.

---

stredom a nad krídlami oltára sú štyri trojuholníkové štítkové nadstavce, dva z nich staršie so sv. Jánom Krstiteľom a Klaňaním troch kráľov, dva postranné so sv. Ambrózom a sv. Augustínom.¹²⁸

Medzi pozoruhodné pamiatky patrí aj bočný oltár sv. Jozefa v kostole sv. Mikuláša v **Pukanci**. Kostol bol postavený ako farský po roku 1321. Oltár sv. Jozefa pozostáva z dvoch krídel a predely neskorogotického krídlového oltára. Pochádzajú z čias okolo roku 1480. Augustín je vyobrazený na krídlach tabule s ostatnými postavami cirkevných otcov.¹²⁹

Ukázkovým príkladom vidieckej gotiky na Liptove je kostolík Očisťovania Panny Márie **Smrečanoch**. Postavený bol údajne v roku 1349 a vo svojom výnimočne dobre zachovanom interiéri ponúka na obdiv ukážky nástennej i tabuľovej gotickej maľby. Pochváliť sa môže hneď troma neskorogotickými krídlovými oltármi.¹³⁰ Pre nás je podstatný oltár sv. Mikuláša a sv. Martina. Datovaný je do roku 1510 a dnes je umiestnený pri východnej stene hlavnej lode chrámu. Jeho maliarom bol anonymný Majster z Okoličného, ktorý patril k najlepším maliarom stredo európskej neskorkej gotiky, jeho umelecká identita je však takmer neznáma. Na oltári sú okrem titulárnych svätcov zobrazení aj mučeníci a ďalší cirkevní otcovia, medzi nimi aj sv. Augustín ako biskup v tmavočervenom plášti s pápežským klobúkom, pápežskou palicou a knihou.¹³¹

V **bratislavskom kláštore kanonistiek Notre Dame** sa v nadstavci na hlavnom neskorobarokovom oltári z 2. polovice 18. storočia nachádza obraz sv. Augustína, rovnako z 18. storočia. V tomto období bol postavený aj kostol a kláštor.¹³² Kanonistky Notre Dame patria k reholi, ktorej celý názov je Kongregácia kanonistiek sv. Augustína rehole Notre Dame (*Congregatio Cannonnissarum S. Augustini a Nostra Domina*). Preto je prechovávanie úcty k sv. Augustínovi pochopiteľné.

Názov rehole vymyslel Nicolas Guinet, regulovaný kanonik Kongregácie Najsvätejšieho Spasiteľa z Lotrinska a právnik tejto rehole v roku 1628, keď vyjednával u pápeža Urbana VIII. definitívne znenie dekrétu o reholi Notre Dame. Bula s danou formáciou bola vydaná 8. augusta 1628. Cirkev nechcela dlho uznať rehole, ktorých chápanie kláštornej klauzúry sa zdalo pochybné. Rehoľnícky chceli byť klasickými klauzurovanými rehoľníkmi, no súčasne aj

---

¹²⁸ HARMINC, Ivan et al. *Súpis pamiatok na Slovensku. Zv. 1. A – J*. Bratislava: Obzor, 1967, s. 96 – 97.

¹²⁹ HARMINC, Ivan et al. *Súpis pamiatok na Slovensku. Zv. 2. K – P*. Bratislava: Obzor, 1968, s. 581 – 582.

¹³⁰ PODOLINSKÝ, ref. 124, s. 70 – 71.

¹³¹ Majster. *Majster z Okoličného. Slovenská národná galéria* [online]. © 2017 [cit. 2021-02-16].

Dostupné na: <https://mzo.sng.sk/chapters/1-majster>

¹³² HARMINC, ref. 128, s. 193.

---

verejne činnými ako učiteľky či vychovávateľky. Aj piaty kánon 25. sesie Tridentského koncilu nariad'oval biskupom, aby obnovili a upevnili v ženských kláštoroch klauzúru, čo znamenalo problémy pre vznikajúce ženské rehoľné spoločnosti, ktoré chceli aktívne pôsobiť v oblasti vzdelávaní dievčat či sociálnej starostlivosti. Kongregácia kanonistiek sv. Augustína rehole Notre Dame je jednou z mnohých kongregácií regulovaných kanonistiek, čo je ženská vetva regulovaných kanonikov sv. Augustína, ktorých ideové počiatky nachádzame v 4. storočí, kedy cirkev začala odporúčať, aby klerici žili v komunitách podľa jednotnej regule. Regulované kanonistky sa sformovali na základe uznesenia Lateránskej synody v roku 1059, podľa ktorej sa vzdali svojich súkromných majetkov, zložili tri slávnostné sľuby a prijali novú regulu sv. Augustína.¹³³

V 16. storočí sa objavuje aj nová forma ženských rehoľných inštitúcií – mníšky žijúce „medzi kláštorom a svetom“. Na ich formovanie pôsobilo množstvo impulzov: reformácia, rekatolizácia či protireformácia a príklad jezuitov, ktorí zakladali chlapčenské školy. Takou bola aj kongregácia Notre Dame. Založila ju v Lotrinsku Alexia Le Clerc a Peter Fourier v roku 1597. Aj notredamky zakladali školy pre dievčatá. Rehoľa sa postupne rozšírila do Francúzska, Luxemburska a Nemecka. Prvé rehoľníčky prišli do Bratislavy z Bavorska, objavujú sa tu 1. decembra 1747. Aktivity spojené so založením kláštora v Bratislave sa pripisujú grófke Judithe Antonii Oneilovej, redenej Maholányiovej, ktorá v roku 1733 navštívila kláštor v bavorskom Stadtamhofe pri Regensburgu. 18. augusta 1746 oslovila listom predstavenú kláštora, kde jej predložila svoj úmysel so založením kláštora v Bratislave a 26. októbra 1747 jej oznamuje, že od panovníčky Márie Terézie obdržala na to potrebné povolenie. Bolo dohodnuté, že do Bratislavy príde z Regensburgu 6 rehoľníčok.¹³⁴

Pokiaľ je kostol zasvätený nejakej osobe, môžeme predpokladať, že tu nájdeme aj iné sakrálne umeleckohistorické pamiatky, ktoré sa k danej osobe viažu. Čo sa týka kostolov, ktoré majú sv. Augustína ako patróna, tabuľové maľby nachádzame v kostole v **Okoličnej na Ostrove**, v **Šajdíkových Humenciach** a v **Tatranskej Štrbe**. V Okoličnej na Ostrove je umiestnený závesný obraz, ktorý pochádza z pôvodného, už neexistujúceho hlavného klasicistického oltára. Ten bol odstránený pri obnove kostola v roku 1970¹³⁵ Jedná sa o olejomalbu, cennú predsecesnú prácu z konca 19. storočia.¹³⁶ V Kostole sv. Augustína v Šajdíkových Humenciach sa nachádza

---

¹³³ KAMENICKÝ, Miroslav. Kongregácia regulovaných kanonistiek sv. Augustína rehole Notre Dame v Bratislave v 18. storočí. In: *Žena a právo. Právne a spoločenské postavenie žien v minulosti*. Bratislava: Academic Electronic Press, 2004, s. 256 – 257. ISBN 80-88880-59-9.

¹³⁴ KAMENICKÝ, ref. 133, s. 258 – 259.

¹³⁵ SZÉNÁSSY, ref. 85, s. 8.

¹³⁶ Pamiatkový úrad Slovenskej republiky, ref. 86.

---

obraz so sv. Augustínom, na ktorom je vyobrazený ako biskup s atribútmi mitra, berla, pluviál a s knihou v ruke. Umiestnený je nad bočným oltárom v pravom krídle a namalovať ho dal dekan Augustín Karmaš.¹³⁷ V Tatranskej Štrbe namaloval podľa predlohy miestny veriaci pán Hozza.¹³⁸ Z kaplniek môžeme sv. Augustína v modernom prevedení obdivovať na hlavnom oltári v Kaplnke „Magdalénke“ v **Horných Kočkovciach**, kde je vyobrazený spolu s Pannou Máriou Nanebovzatou a so sv. Máriou Magdalénou.

4.3 Plastiky

Polychromovanú drevorezbu sv. Augustína môžeme vidieť v kostole sv. Mikuláša v **Lendaku**. Tento autentický gotický kostol pochádza zo 14. storočia, postavený bol na staršom základe kostola z 13. storočia. Hlavný krídlový oltár je z roku okolo 1500, socha Augustína je umiestnená v štíte na nadstavci spolu so sochou sv. Stanislava a sv. Hieronýma.¹³⁹

Vo Farskom kostole sv. Jakuba v **Levoči** je hlavný neskorogotický oltár sv. Jakuba staršieho od Majstra Pavla z Levoče z roku 1508 – 1518 dekorovaný plastikami štyroch cirkevných otcov, medzi nimi aj drevorezbou sv. Augustína o výške 21 cm.¹⁴⁰

V **Sabinove**, vo Farskom kostole Sťatia sv. Jána Krstiteľa je známy oltár Cirkevných otcov, zvaný „doktorský“, datovaný približne do roku 1520¹⁴¹. Stojí na strane pri víťaznom oblúku a v oltárnej skrini má plastiky troch cirkevných otcov, sv. Hieronýma, Ambróza a Augustína o výške 91 cm z dielne Majstra Pavla z Levoče.¹⁴² Sv. Augustín je znázornený aj na tabuľovej maľbe „doktorského“ oltára.¹⁴³

Plastika sv. Augustína tvorí súčasť aj hlavného oltára sv. Mikuláša biskupa v Kostole sv. Mikuláša v **Bánovciach nad Bebravou**.¹⁴⁴ Kostol je barokový, z 1. tretiny 15. storočia. Renesančne a barokovo bol upravený v 17. a 18. storočí. Hlavný oltár je klasicistický, z konca 18. storočia. Plastiky na ňom sú barokové, pochádzajú z 18. storočia.¹⁴⁵

---

¹³⁷ Založenie kostola, ref. 97.

¹³⁸ CHMELÁR, Alojz, ref. 104.

¹³⁹ HARMINC, ref. 129, s. 182.

¹⁴⁰ SPOLOČNÍKOVÁ, ref. 1, s. 40.

¹⁴¹ Spoločníková uvádza dátum 1510 – 1520 (SOLOČNÍKOVÁ, ref. 1, s. 40.).

¹⁴² HARMINC, ref. 88, s. 76.

¹⁴³ Pamiatkový úrad Slovenskej republiky, Zbierka negatívov, 1968, *R. k. Kostol sv. Jána Krstiteľa, oltár bočný, sv. Augustín*, spis č. 233044.

¹⁴⁴ Pamiatkový úrad Slovenskej republiky, Zbierka negatívov, 2006, *R. k. Kostol sv. Mikuláša, socha oltárna, sv. Augustín*, spis č. 228926.

¹⁴⁵ HARMINC, ref. 128, s. 31.

V **Trnave** sa sochy sv. Augustína nachádzajú v Univerzitnom kostole sv. Jána Krstiteľa na hlavnom oltári a pri stene dolného chóru, a tiež v Jezuitskom kostole Najsvätejšej Trojice na kazateľnici.¹⁴⁶ Univerzitný kostol je ranobarokový, postavený v rokoch 1629 – 1637 na mieste starého, dominikánskeho kostola. Hlavný oltár sv. Jána Krstiteľa bol postavený v rokoch 1637 – 1640 viedenským stolárom a rezbárom B. Knillingom za spolupráce trnavského rezbára a sochára V. Stadlera a maliarov V. Knotka, K. Knerra a Ferdinanda z Cífera. Sochy svätcov a svätíc sa nachádzajú v bočných poliach oltára. Kostol Najsvätejšej Trojice je barokový a spolu s priľahlým kláštrom ho vybudovali v rokoch 1710 – 1729 trinitári. Po zrušení tejto rehole v roku 1784 bolo v kláštore gymnázium vedené benediktínmi. Po ich odchode v roku 1852 pripadol kláštor a kostol jezuitom. Kazateľnica je neskorobaroková, pochádza z polovice 18. storočia. Na čelnej strane rečníšťa je reliéf sv. Františka a tri sochy biskupov, vrátane sv. Augustína.¹⁴⁷

V Trnave, konkrétne v zbierkach Západoslovenského múzea sa nachádza ešte jedna pozoruhodná pamiatka s vyobrazením sv. Augustína. Je to devočná dekorácia, vyhotovená maľbou na pergamen, technikou výzdoby polion z 18. storočia.¹⁴⁸

Ďalšie dve pamiatky viazané k sv. Augustínovi, ktoré sú evidované ako národné kultúrne pamiatky sa nachádzajú v **Nitre** na Nitrianskom hrade. Ide o oltárnu sochu, evidovanú pod číslom ÚZPF HNKP 2588/6 a o sochu, ktorá tvorila súčasť vonkajšieho schodiska katedrály sv. Emeráma, evidovanú pod číslom ÚZPF NNKP 1483/34.

Oltárna socha sv. Augustína je datovaná do roku 1732, kedy bol vysvätený aj hlavný oltár Krista Spasiteľa v bazilike sv. Emeráma. Jej autor je neznámy. Umiestnená je na rímse druhého poschodia 2-poschodového sokla hlavného oltára vľavo. Je súčasťou jeho sochárskej výzdoby. Svätca znázorňuje v dynamickom postoji, vo výraznom kontraposte, s vykročenou pravou nohou, s orientáciou smerom k centru oltára. Augustín je vyobrazený s knihou v ľavej ruke, s mitrou na hlave, s bohatou kučeravou bradou a s pohľadom upretým k soche Krista Spasiteľa. Zaodetý je do biskupského odevu zopnutého pod krkom, prehodeného cez plecia, ktorý je obtočený okolo tela a nad vykročenou nohou vytvárajúci bohato nariasené hlboké záhyby. Socha je upravená bielou monochrómiou, mitra, kniha a lemovanie odevu sú zlaté. Predmetom ochrany je vysoká umelecko-historická hodnota sochy, jej autentickosť a slohová čistota. Je kvalitnou ukážkou

---

¹⁴⁶ KRČ a KOVÁČ, ref. 4, s. 44.

¹⁴⁷ HARMINC, ref. 88, s. 318 – 321.

¹⁴⁸ KRČ a KOVÁČ, ref. 4, s. 45.

---

barokového sochárstva, zachovanou v pôvodnom stave. Za národnú kultúrnu pamiatku bola vyhlásená 16. októbra 1968.¹⁴⁹

Socha sv. Augustína z exteriérového schodiska je umiestnená na druhom západnom (ľavom) pilieri prvej podesty schodiska katedrály sv. Emeráma. Je súčasťou súboru ôsmich pieskovcových skulptúr. Kvôli absentujúcemu archívneému výskumu nie je možné ich presné datovanie. Predbežne sa uvádzajú do súvislosti s druhou barokovou úpravou katedrály iniciovanou biskupom Ladislavom Adamom Erdődym (v úrade v rokoch 1706 – 1736) a do úvahy prichádza aj obdobie úradu Imricha Eszterházyho (1740 – 1763), kedy sa realizovali posledné výraznejšie zásahy do architektúry chrámu. Socha je kvalitnou prácou neznámeho autora či dielne. Augustín je zrkadlovo obráteným variantom sv. Ambróza. Stojí na nízkom nečlenenom kvadratickom sokli, trup má natočený pravým smerom, váha spočíva na ľavej nohe. Znázornený je v biskupskom ornáte, v pravej ruke drží knihu, na ktorej vrchnej doske spočíva horiace srdce. Ľavá ruka je odlomená. Odetý je do dlhého plášt'a, na ktorom má superpelíciu s čipkovaným dolným okrajom a štólu s rozširujúcimi sa koncami. V ich lichobežníkovitej ploche sú malé rovnoramenné kríže stvárnené v nízkom reliéfe. Sponou na hrudi je zopnutý pluviál. Augustín má podobu starého muža s dlhou bradou. Tvár má výrazne predĺžené proporcie, dominujú jej dlhý nos a veľké, hlboko vsadené oči. Výraz tváre je pokojný, možno v nej badať snahu autora o podanie psychologického momentu. Čelo pokrýva mitra. Charakteristickým znakom nitrianskeho súboru sú výrazné predĺžené proporcie figúr, najzjavnejšie práve na skulptúre sv. Augustína. Predmetom ochrany je dielo ako súčasť celku ôsmich sôch. Ide o jeden z mála ucelene zachovaných domácich barokových exteriérových sochárskych súborov. Je ikonograficky, koncepcne a výtvarne jednotným celkom tvoriacim organickú súčasť jednotne zamýšľaného ikonografického programu nitrianskej katedrály. Za národnú kultúrnu pamiatku bola vyhlásená 2. októbra 1963. V roku 2001 došlo k nahradeniu pôvodného diela jeho kópiou.¹⁵⁰ Predpokladali sme, že originál sochy sa bude nachádzať v depozitári Diecézneho múzea v Nitre, čo sa nám ale nepotvrdilo. Zatiaľ sa nám nepodarilo zistiť jej aktuálne uloženie.

Významnou lokalitou, ktorá predstavuje sv. Augustína vo viacerých sakrálnych objektoch sú **Košice**. Nachádzame ich v Dóme sv. Alžbety. Katedrála je gotická stavba, ktorú začali budovať koncom 14. storočia a dokončili ju okolo roku 1508. Na hlavnom oltári sv. Alžbety Uhorskej je v strednej a hornej časti umiestnených 8 miniatúrnych terakotových plastík, medzi nimi aj

---

¹⁴⁹ Pamiatkový úrad Slovenskej republiky, interný materiál, *oltárna socha sv. Augustína v Nitre*, spracovateľ ZRUBCOVÁ, Soňa, 2002.

¹⁵⁰ Pamiatkový úrad Slovenskej republiky, interný materiál, *originál sochy sv. Augustína v Nitre, socha III*, spracovateľ BUDAY, Peter, 2008.

---

plastika sv. Augustína¹⁵¹. Archa oltára bola nimi doplnená pri jeho úpravách v 19. storočí. Z poslednej tretiny 19. storočia pochádzajú aj sochy od sochára Jána Marschalka, kedysi umiestnené vo svätyni na konzolách pilastrov¹⁵², medzi ktorými bol aj sv. Augustín.¹⁵³ Spolu so sv. Ambrózom je zobrazený vo výjave nevysokého kvalitne vypracovaného reliéfu na kamennej kazateľnici Dómu. Autormi týchto bohatých kameňosochárskych figurálnych a dekoratívnych prác boli majstri P. Argeni, W. Anbram, J. Kajl a M. Sichel, ktorí tvorili s eklektickým štýle dôležitom pre názory súdobej spoločenskej štruktúry.¹⁵⁴

Čo sa týka patrocínií, rovnako ako pri tabuľových maľbách, v rámci inventára tu nachádzame aj sochy sv. Augustína. V Kostole sv. Augustína v **Stratenej** je umiestnená plastika sv. Augustína ako ústredná postava oltára. Sošky sv. Augustína sú aj v kostole v **Bitarovej**, či v kaplnke v **Šajdikových Humenciach**.

4.4 Oltáre

V **Košiciach** nájdeme aj oltár zasvätený sv. Augustínovi. Ide o bočný oltár v kostole uršulínok. Kostol je pôvodne renesančný, postavený v rokoch 1650 – 1663 staviteľmi J. Bradom a B. Rainerom ako reformátsky. Uršulínskej reholi bol pridelený v roku 1698. Oltár sv. Augustína pochádza z polovice 18. storočia, po stranách sa nachádzajú sochy sv. Jána Nepomuckého, sv. Šebastiána, sv. Floriána a sv. Jozefa.¹⁵⁵

Jedným z najpozoruhodnejších diel u nás je kompletne zachovaný barokový oltár zasvätený sv. Augustínovi v kláštornom kostole sv. Jána Krstiteľa s impozantnou koncepciou monumentálneho chrámu premonštrátov v **Jasove** z rokov 1750 – 1766. Kláštor ako neskorobaroková stavba bol vybudovaný podľa projektu viedenského staviteľa A. Pilgrama košickým staviteľom A. Salzgeberom za účasti sochára J. A. Kraussa, štukatéra J. Hennevogela a maliara J. L. Krackera. Oltár sv. Augustína je bočným oltárom kostola. Nachádza sa na ňom olejomalba s vyobrazením

---

¹⁵¹ Spoločníková udáva, že soška je náhradou za niekdajší, predpokladáme gotický originál (SPOLOČNÍKOVÁ, ref. 1, s. 41).

¹⁵² Jedná sa o dvanásť drevených plastík s farebnou adjustáciou v takmer životnej veľkosti, z ktorých sa po rekonštrukcii a výmalbe svätyně v roku 1992 žiadna nedostala späť na svoje pôvodné miesto. Ako ďalej konštatuje Spoločníková, „celý súbor je dielom, dokumentom majstra s ambíciami neogotickej tvorby z časov, kedy sa svet druhej polovice 19. storočia vedome obracal k prevereným štýlom včasnejších období dejín, ktorému pritom nechýbala predstavivosť vlastného realistického nazerania. Je v ňom skrytá nielen inšpirácia predošlými formami, ale aj rešpektovanie hĺbky obsahu. Zachováva ho v transformovanom podaní. Je to akoby retrospektívna potreba eminentne pripomínať nasledovaniachodné príklady, echo pre potreby duše podľa vzorov osobností rannej Cirkvi“ (SPOLOČNÍKOVÁ, ref. 1, s. 41).

¹⁵³ HARMINC, ref. 129, s. 97 – 98.

¹⁵⁴ SPOLOČNÍKOVÁ, ref. 1, s. 41.

¹⁵⁵ HARMINC, ref. 129, s. 101.

Augustína od Krackera z roku okolo 1770, veľké figurálne plastiky v životnej veľkosti k nemu vyhotovil Krauss, je medzi nimi aj socha Augustína.¹⁵⁶ Tento oltár, vo veľkolepom prevedení potvrdzuje význam a dôležitosť kultu tejto osobnosti v rámci potrieb spirituality konventu premonštrátov.

4.5 Interaktívna mapa

Jeden z výstupov nášho výskumu, ktorého predpokladom je jeho praktické využitie je nami vytvorená interaktívna mapa „Sv. Augustín v sakrálnom umení na Slovensku“.

Mapa je vytvorená s pomocou využitia nových médií, konkrétne prostredníctvom aplikácie Google My Maps. Ako výsledok výskumu sú v nej lokalizované a popísané sakrálné pamiatky na Slovensku s väzbou na osobu sv. Augustína. Mapu sme vytvorili v piatich vrstvách, jej štruktúra je nasledovná:

- 1. vrstva – Patrocíniá sv. Augustína
- 2. vrstva – Nástenné maľby
- 3. vrstva – Tabuľové maľby
- 4. vrstva – Plastiky
- 5. vrstva – Oltáre

V 1. vrstve sú lokalizované kostoly, kaplnky a inštitúcie, v 2. – 5. vrstve najvýznamnejšie pamiatky z každého daného súboru pamiatok. K lokalizovanej pamiatke je pripojený stručný a výstižný opis pamiatky, vrátane jej datovania, a fotografia pamiatky.

Cieľom interaktívnej mapy je v prvom rade zviditeľniť nami opisované objekty a pamiatky ako naše hmotné kultúrne dedičstvo. Mohlo by to pomôcť k zvýšeniu povedomia o nich, čo by následne mohlo viesť aj k ich lepšej ochrane.

Mapa je dostupná na platforme Google Maps na adrese:

<https://www.google.com/maps/d/edit?mid=1IHmeIONWypCa8AHYApbeoTNTEbGs6F1S&usp=sharing>

---

¹⁵⁶ HARMINC, ref. 128, s. 516 – 518.

Z posledného prieskumu od spoločnosti Manifest, ktorá sa zaoberá odbornými prieskumami v oblasti IT technológií vyplýva, že Google Maps je aktuálne najvyužívanejším nástrojom spomedzi všetkých navigačných služieb. Aplikácia je dostupná pre všetky mobilné operačné systémy, vrátane tých s operačným systémom iOS, ponúka verziu pre všetky druhy webových prehliadačov a je dostupná na akomkoľvek type operačného systému pre laptopy či stolné počítače.¹⁵⁷ V aplikácii My Maps je možné vytvárať body záujmu s ich presnou lokalizáciou, pridávať k nim popisy, fotografie, či hodnotenia. Takto má aplikácia potenciál aj lokálneho marketingu. Vytvorením mapy pomocou danej aplikácie, by sme mohli preto prispieť aj k rozvoju cestovného ruchu v lokalitách, v ktorých sa nami popisované pamiatky nachádzajú a kde sa odkaz sv. Augustína stále pripomína.

---

¹⁵⁷ JANIGA, Matej. *Ako zlepšiť lokálny marketing svojho podniku pomocou Google Maps?* [online]. Podnikajte, 2021 [cit. 2022-05-22]. Dostupné na: <https://www.podnikajte.sk/marketing/lokalny-marketing-google-maps>

---

5 Ikonografia sv. Augustína na Slovensku v priebehu storočí

Jedinečnosť kultu sv. Augustína bola prostredníctvom pozoruhodnej farebnej nástennej maľby technikou a la secco v Lateránskom paláci v Ríme zachytená už niekoľko desaťročí po jeho účinkovaní. Na základe nami zdokumentovaných pamiatok pozorujeme, že na našom území sa začína sv. Augustín v umeleckom vyobrazení objavovať najskôr v 14. storočí. Z tohto obdobia ho nachádzame na nástenných maľbách so zastúpením predovšetkým v kostolíkoch na Gemeri. Vyobrazený je tu v spoločnosti ostatných cirkevných otcov, sediacich za písacími pulpiti s otvorenou knihou a brkom v ruke. V spoločnosti sv. Hieronyma ho nachádzame napr. v kostolíku na Ponikách, či v Banskej Bystrici. V Banskej Bystrici sú pri cirkevných otcoch zobrazení aj štyria evanjelisti. S pohľadu ikonografického stvárnenia je tak v rámci jedného celku zobrazovaný spolu s inými svätcami, s nerozlučnými dvojicami a hlavným atribútom je tu otvorená kniha. Vyobrazenie spolu s evanjelistami by mohlo odkazovať na symbolické pripodobnenie pápežom Bonifácom VIII. k štyrom evanjelistom a tým vyzdvihnutie ich úlohy interpretovať evanjelium.

Spôsob vyobrazenia sv. Augustína na maľbách v Gemeri nie je náhodný. Ako konštatuje Togner, je dostatočne známe, že k najväčšiemu rozkvetu komplexného chápania maliarskej výzdoby architektonického priestoru dochádza v Taliansku, hlavne v dielach trecenta. Od polovice 14. storočia sa rovnaký systém presadzuje aj v nástennej maľbe na Slovensku, prípadne v Uhorsku a pochopiteľne v najväčšej miere v oblastiach s prevahou talianskych vplyvov, teda predovšetkým v Gemeri. Gemerská stredoveká maľba nielenže prevzala systém komplexnej výzdoby, ale v mnohých prípadoch sa tu stretávame aj s jednotlivými ornamentálnymi motívami, ktorých charakter a spôsob realizácie vychádza evidentne z maliarskej produkcie talianskych centier.¹⁵⁸ Jeden z jej predstaviteľov bol aj Giotto, ktorý práve takto prezentoval cirkevných otcov v kostole sv. Františka z Assisi v Assisi. Predpoklady rozvoja stredovekej, najmä výtvarnej kultúry Gemera formovali popri hospodárskych a spoločenských determinantách aj vlastné počiatky osídľovania tohto regiónu, jeho prírodné podmienky a geografický ráz. Vytvorili sa tu obchodné cesty nadregionálneho významu a väčšina z nich bezprostredne nadväzovala na jednu z hlavných obchodných magistrál, na dunajskú cestu, ktorá od praveku spájala európske vnútrozemie so stredomorskými oblastami.¹⁵⁹

V spoločnosti ostatných cirkevných otcov nachádzame Augustína vyobrazeného aj na tabuľových maľbách oltárov, ktoré sú datované do 15. storočia (v Katedrále sv. Martina v Spišskej Kapitule,

---

¹⁵⁸ TOGNER, ref. 41, s. 62-64.

¹⁵⁹ TOGNER, ref. 41, s. 49.

---

v Kostole sv. Egídia v Bardejove, v Kostole Očisťovania Panny Márie v Smrečanoch). Tu je znázornený s atribútmi červený pluvíál, mitra, či pápežská berla. Pozorujeme tu pri ňom teda viacero atribútov (zdvojené, či trojité) a na základe nich je tu Augustín jednoznačne identifikovaný už ako biskup. V európskom priestore začína byť takto vyobrazovaný od 12. storočia.

Takéto znázornenie si ponecháva aj v mladších obdobiach. Vidieť to môžeme na oltárnom obraze z 18. storočia v kostole uršulínok v Košiciach, kde Augustín drží v ruke aj horiace srdce, alebo na oltárnom obraze z 18. storočia v Jasove, na ktorom je namaľovaný tiež ako biskup, držiac v ruke aj otvorenú knihu. Platí to ďalej aj pre obrazové maľby, ktoré u nás nachádzame z 19. (napr. Okoličná na Ostrove), 20. (napr. Šajdíkové Humence) a 21. storočia (napr. Tatranská Štrba).

Obraz z kostola uršulínok, okrem toho, že je tu Augustín vyobrazený ako biskup s horiacim srdcom symbolizujúcim jeho obrátenie, je z hľadiska ikonografického stvárnenia zaujímavý aj tým, že je komponovaný v rámci legendy z jeho života. Augustín sa ako biskup stretáva s malým chlapcom, ktorý mušľou prelieva vodu mora do vyhlbenej jamky v piesku. S touto kompozíciou sa u nás stretávame ešte pri tabuľovej maľbe oltára Cirkevných otcov zo 16. storočia vo Farskom kostole Sťatia sv. Jána Krstiteľa v Sabinove.

Plastiky s vyobrazením sv. Augustína, ktoré sa nám v rámci našej práce podarilo identifikovať, máme u nás zachované zo 14. (Kostol sv. Mikuláša v Lendaku), 16. (Farský kostol sv. Jakuba v Levoči, Farský kostol Sťatia sv. Jána Krstiteľa v Sabinove), 17. (Univerzitný kostol sv. Jána Krstiteľa v Trnave), 18. (Kostol sv. Mikuláša v Bánovciach nad Bebravou, Kostol Najsvätejšej Trojice v Trnave, Nitriansky hrad v Nitre), 19. (Dóm sv. Alžbety v Košiciach) a tiež z 20. a 21. storočia (kostoly aj kaplnky, ktorých patrocínium je dedikované sv. Augustínovi). Autori plastík stvárnilo Augustína ako biskupa odetého do biskupského pluvíálu s atribútmi, ktoré biskupovi prináležia. Horiace srdce drží v ruke socha sv. Augustína v Nitre, Košiciach, Stratenej a v Šajdíkových Humenciach. Aj pri plastikách nachádzame sv. Augustína v spoločnosti ďalších cirkevných otcov.

V našich dejinách výtvarného zobrazovania nachádzame sv. Augustína od 14. storočia po súčasnosť. Z uvedeného vyplýva, a takto to hodnotí aj Mária Spoločníková, že popredné miesto zaujal v 17. – 18. storočí i na sklonku 19. storočia. Znakom vzťahu úcty a vďaka bolo najmä

---

obdobie rozmachu barokového štýlu a rekatolizácie. Diela pochádzajúce z týchto rokov hovoria o podstate duchovných hodnôt predstaviteľa kultúry so širokým rozhľadom.¹⁶⁰

Príznačné pre ikonografiu sv. Augustína u nás je, že ho naprieč storočiami nachádzame vyobrazeného v spoločnosti ostatných cirkevných otcov (ak nie so všetkými tromi, tak je pri ňom často sv. Hieronym) a ako biskupa s atribútmi pluviál, mitra, berla, od 18. storočia pribúda aj horiace srdce.

---

¹⁶⁰ SPOLOČNÍKOVÁ, ref. 1, s. 42.

Záver

Na základe nášho bádania v troch nosných nami stanovených oblastiach môžeme konštatovať, že osoba sv. Augustína má v našich dejinách a v našej kultúrnej pamäti miesto. Odkaz sv. Augustína sa k nám dostáva v 13. storočí prostredníctvom pustovníckych hnutí, na našom území je doložená prítomnosť pustovníkov patriacich Reholi sv. Viliama. Tá bola predchodkyňou Rehole sv. Augustína, ktorej na našom území identifikujeme aj kláštory a konkrétne pôsobenie augustiniánov v daných lokalitách (Kláštor sv. Stanislava vo Veľkom Šariši, Kláštor sv. Ducha v Hrabkove, Kláštor sv. Jána Krstiteľa v Bardejove, Kláštor sv. Alžbety v Spišskom Podhradí a Prepozitúra Panny Márie v Novom Meste nad Váhom) v priebehu 13. až 16. storočia, kedy v dôsledku reformácie z nášho územia na dlhý čas odchádzajú. V dejinách výtvarného zobrazovania sa sv. Augustín objavuje od 14. storočia, pričom popredné miesto zaujal v 17. – 18. storočí a na konci 19. storočia. Svedčia o tom predovšetkým plastiky, ktoré sa začínajú v tomto období vo väčšej miere objavovať, či barokové oltáre významnej umeleckej hodnoty, ktoré mu boli zasvätené (v kostole uršulínok v Košiciach či v kláštornom komplexe v Jasove). Z dostupných informácií sa nám javí, že odkaz na sv. Augustína nachádzame predovšetkým v podobe sakrálneho umenia, kostoly či kaplnky zasvätené sv. Augustínovi sa u nás nachádzajú v menšej miere a aj to z mladšieho obdobia (jeden kostol z 19. storočia, tri z 20. a najmladší z 21. storočia; kaplnky z 18. – 20. storočia). Domnievame sa, že to mohlo súvisieť s tým, že ľudia si za svojich patrónov volili častejšie takých svätcov, ktorých patronát je spojený s konkrétnou ľudskou činnosťou príznačnou pre danú lokalitu. Ako napríklad sv. Barbora s baníctvom či sv. Martin s mlynármi. Augustín je skôr predstaviteľ intelektu a ako nachádzame uvedené aj v Hudákovej publikácii, toto patrocínium sa objavuje v 19. storočí a patrí medzi ojedinelé patrocíniá, ktoré boli často dielom fundátorov objektov.¹⁶¹ Toto platí pre Kostol sv. Augustína v Stratenej, či kaplnku v Zápechovej a mohli by sme dodať, ako sa to ukazuje v súvislosti s kostolom v Šajdíkových Humenciach, že výber patrocínia sa spájal aj s menom toho, kto sa o stavbu zaslúžil. V tomto prípade to bol dekan Augustín Karmaš.

Dôležité je povedať, že počas uplynulých storočí sa z našej histórie odkaz sv. Augustína nielenže nevytratil, ale neustále sa nám prihovára. Okrem pomerne mladých patrocínií o tom svedčia aj augustiniáni usadení aktuálne v Košiciach, ktorí sa k nám vrátili po skoro štyristopäťdesiatich rokoch, či pôsobenie Základnej školy sv. Augustína v Považskej Bystrici. Okrem toho sa stále nechávame inšpirovať aj jeho myšlienkami, ktoré považujeme za prínosné pre náš životný rozmer aj dnes. Dôkazom toho sú tiež preklady jeho diel do slovenčiny, ktoré začali vo väčšej miere

---

¹⁶¹ HUDÁK, ref. 32, s. 65.

---

vznikať až v 21. storočí či 1. Patrystické sympóziu, ktoré usporiadala Teologická fakulta Katolíckej univerzity v Ružomberku dňa 24. apríla 2006 v Košiciach. Venované bolo práve Augustínovi a zamerané na jeho dielo *Vyznania*. Ako uviedol tajomník sympózia, augustinián Juraj Pigula¹⁶², podujatie sa tak stalo živou spomienkou na Augustínovo obrátenie, ktoré malo pre vtedajšiu Cirkev neobyčajnú hodnotu. Bol to prvý pokus na Slovenku vôbec, sprítomniť a odkryť duchovné bohatstvo *Vyznaní*, ktorých poznanie patrí k všeobecnej teologickej kultúre.

Limity výskumu a náčrt jeho ďalších možností

Predkladaná práca vo svojom postupnom vývoji predstavila patrocínia sv. Augustína na našom území, umeleckohistorické pamiatky, ktoré v ňom našli inšpiráciu, zhodnotila uplatňovanie ikonografie sv. Augustína u nás a načrtla aj vývoj a šírenie jeho kultu na našom území, s dôrazom na pôsobenie rehole augustiniánov. Pôvodný názov dizertačnej práce bol „Sv. Augustín v kultúrnych dejinách Slovenska“. Výskumu sa tak otvárali širšie možnosti na jeho uchopenie. Pôvodne sme do výskumu zamýšľali zahrnúť aj knižnú kultúru, avšak aj na základe pripomienok a odporúčaní oponentov práce pri dizertačnej skúške, sme tematický záber zúžili na oblasť pamiatok architektúry a umenia. Jednak, samotný výskum sv. Augustína v knižnej kultúre na našom území by bol na jednu samostatnú prácu a napokon, pre vynechanie oblasti knižnej kultúry bol rozhodujúci aj fakt, že výskum bol realizovaný v čase pandemickej situácie na Slovensku, kedy bola zatvorená prevažná časť archívov a knižníc, dôležitých pre výskum hlavne historických knižničných fondov. Táto skutočnosť sa stala čiastočným hendikepom aj pre predkladaný realizovaný výskum. Uvedomujeme si, že ešte väčšiu a hlbšiu pozornosť by si z bádateľského hľadiska zasluhovali niektoré popisované lokality (napr. patrocínium Okoličná na Ostrove, Bitarová, či niektoré kaplnky) a terénny výskum za účelom zdokumentovania popisovaných objektov by si zasluhovali všetky lokality, ktoré sa počas trvania nášho výskumu nepodarilo navštíviť. Tiež nás mrzí, že aj napriek maximálnej snahe sa nepodarilo získať spätnú väzbu od niektorých oslovených subjektov (napríklad Farský úrad Lietava, Farský úrad Dojč, či Základná škola v Považskej Bystrici), ktoré mohli byť pri výskume nápomocné. Predkladaný výskum je preto možné o vyššie spomenuté nedostatky v budúcnosti doplniť a prípadne naň ďalej nadviazať oblasťou knižnej kultúry. Na základe vykonanej rešerše z on-line katalógov niektorých slovenských knižníc už teraz vieme, že diela sv. Augustína sú početne zastúpené predovšetkým v našich historických knižničných fondoch. Bolo by zaujímavé sledovať, odkiaľ prichádzalo na naše územie dielo sv. Augustína, kto ho na našom území šírila, prečo a kde boli na našom území

---

¹⁶² PIGULA, Juraj, ed. *Confessiones. Zborník príspevkov z medzinárodného seminára „Vyznania sv. Augustína – najčítanejšia patrystická kniha“ konaného dňa 24. apríla 2006*. Košice: Seminár sv. Karola Boromejského, 2006, s. 5. ISBN 80-89138-53-5.

---

centrá, ktoré jeho diela uchovávali, prípadne aj vydávali. V starých tlačiach tiež možno predpokladať vyobrazenia sv. Augustína, z ktorých niektoré už máme aj zdokumentované. Tak by sa výskum osobnosti sv. Augustína v našich kultúrnych dejinách doplnil aj o toto poznanie a stal by sa ešte komplexnejším.

Môžeme len súhlasiť s Máriou Spoločníkovou, keď hovorí, že tento cirkevný hodnosťár, „hriešnik a svätec“, ako sa Augustín často pripomína, bol prítiažlivý svojim životom, udalosťami vo sfére duchovna, ktorým dal sprostredkovane nehybnú podobu vo svojich fascinujúcich *Vyznaniach* ako v prvej autobiografii vôbec. A ako autor oceňovaný nielen ako objekt pre výtvarný prejav, je podnes v procese kultúrneho diania veľkou výzvou.¹⁶³

---

¹⁶³ SPOLOČNÍKOVÁ, ref. 1, s. 42.

Zoznam bibliografických odkazov

Literatúra

Monografie a odborné publikácie

ANDOKOVÁ, Marcela a Robert HORKA. *Sv. Augustín. O kresťanskej náuke. O milosti a slobodnej vôli*. Prešov: PETRA, 2004. ISBN 80-89007-44-9.

ARDURA, Bernard a DOLISTA, Karel. *Premonstráti v Čechách, na Moravě a na Slovensku*. Praha: Univerzita Karlova v Prahe, 1993. ISBN 80-7066-768-0.

BARTKO, Vlastimil, Lucia BARTKOVÁ a Patrik DERFIŇÁK. *Monografia obce Hrabkov*. Prešov: Obecný úrad Hrabkov, 2016. ISBN 978-80-972261-2-1.

BAVEL, Tarsicius J. van. *Regula Augustína z Hippo. Úvod, preklad, komentár*. Z talianskeho originálu preložil Ivan KÚTNY. Zvolen: Jas, 1995. ISBN 80-88795-01-X.

BÁLINT, Sándor. *Ünnepi kalendárium I – II*. Budapest, 1977.

BRODŇANSKÁ Erika a KOŽELOVÁ Adriána. *Antická kultúra pre prekladateľov. Vysokoškolská učebnica*. Prešov: Prešovská univerzita v Prešove, 2017. ISBN 978-80-555-1891-6.

COMBÈS, Gustave. *St. Augustin et la culture classique*. Paríž: Plon, 1927.

CONTE, Gian Biagio. *Dějiny římské literatury*. Praha: KLP, 2003. ISBN: 80-85917-87-4.

COSMA, Alessandro, Valerio DA GAI a Gianni PITTIGLIO. *Iconografia Agostiniana. Dalle origini al XIV secolo*. Rím: Città Nuova, 2011. ISBN 8831194798.

DÉNESOVÁ, Eva. *Okoličná na Ostrove – EKEL*. Okoličná na Ostrove: MESTER, 2021. ISBN 978-80-970167-7-7.

DVOŘÁKOVÁ, Vlasta, Josef KRÁSA a Karel STEJSKAL. *Stredoveká nástenná malba na Slovensku*. Bratislava: Tatran, 1978.

FARMER, David Hugh. *Oxfordský lexikón svätcov*. Bratislava: Kaligram, 1996. ISBN 80-7149-094-6.

FITZGERALD, Allan D., ed. *Augustine Through the Ages: An Encyclopedia*. Cambridge: Eerdmans, 1999. ISBN 9780802864796.

FOJTÍK, J. *Mestské a obecné pečate Trenčianskej župy*. Bratislava, 1974.

GAVENDOVÁ, Oľga. *Vybrané otázky z diel Augustína Aurélia*. Bratislava: Rímskokatolícka cyrilometodská bohoslovecká fakulta Univerzity Komenského, 2008. ISBN 978-80-8869-656-8.

GÁBRIŠ, Július. *Dejiny prepozitúry Panny Márie v Novom Meste nad Váhom*. Bratislava: Obzor, 1968.

Generálne katalógy tlače 16. storočia zachovaných na území Slovenska. Zväzok I – XV. Martin: Matica Slovenská, 1993 – 2019.

GERÁT, Ivan. *Stredoveké obrazové témy na Slovensku. Osoby a príbehy*. Bratislava: Veda, 2001. ISBN: 80-224-0643-0.

GÜNTHEROVÁ, Alžbeta a Ján MIŠIANIK. *Stredoveká knižná malba na Slovensku*. Bratislava: Tatran, 1977.

HARMINC, Ivan et al. *Súpis pamiatok na Slovensku. Zv. 1. A – J*. Bratislava: Obzor, 1967.

HARMINC, Ivan et al. *Súpis pamiatok na Slovensku. Zv. 2. K – P*. Bratislava: Obzor, 1968.

HARMINC, Ivan et al. *Súpis pamiatok na Slovensku. Zv. 3. R – Ž*. Bratislava: Obzor, 1969.

HLÔŠKA, Milan, Andrej CHUDOBA et al. *Tou Pukanskou bránou*. Bratislava: Lúč, 2010. ISBN 978-80-7114-792-3.

HUDÁK, Ján. *Patrocíniá na Slovensku (súpis a historický vývin)*. Bratislava: Veda, 1984.

HUŤKA, Miroslav. *Augustiniáni na území stredovekého Slovenska (Uhorska)*. Ružomberok: Verbum – vydavateľstvo KU, 2015. ISBN 978-80-561-0297-8.

CHABADA, Michal a Marcela ANDOKOVÁ, eds. *Antológia. Patristika a scholastika*. Trnava: Dobrá kniha, 2009. ISBN 978-80-7141-623-4.

CHMELÁR-HLOHOVSKÝ, Ľudovít. *Slovenská ikonografia. Patronáty a atribúty v posvätnom umení*. Čadca: Magma Čadca, 2010. ISBN 978-80-89172-22-1.

Chrám Navštívenia Panny Márie v Považskej Bystrici a dejiny považskobystrickej farnosti. K 60. výročiu posvätenia chrámu po jeho prestavbe. Považská Bystrica: Rímsko-katolícky farský úrad, 2001, s. 39.

JANKOVIČ, Ľubomír a Klára KOMOROVÁ. *Klenoty knižnej kultúry a archívneho dokumentárneho dedičstva v zbierkach Slovenskej národnej knižnice v Martine.* Martin: Kozák-Press, 2010. ISBN 978-80-89360-04-8.

JANKOVIČ, Vendelín et al. *Národné kultúrne pamiatky na Slovensku.* Martin: Osveta, 1984.

JANKOVIČ, Vendelín et al. *Pamiatky na Slovensku 4: súpis pamiatok.* Bratislava: Obzor, 1978.

JUDÁK, Viliam a Štefan POLÁČIK. *Katalóg patrocínií na Slovensku.* Bratislava: Rímskokatolícka cyrilometodská bohoslovecká fakulta UK, 2009. ISBN 978-80-969787-3-1.

KAYE, Sharon M. a Paul THOMSON. *Osobnosti filozofie. Augustín.* Bratislava: Albert Marenčin – Vydavateľstvo PT, 2005. ISBN 80-88912-64-4.

KOTRUSOVÁ, Júlia. *Dejiny premonštrátskeho kláštora sv. Jána Krstiteľa v Jasove s stredoveku.* Trnava: Trnavská univerzita, 2017. ISBN 978-80-568-0049-2.

KOTVAN, Imrich. *Inkunábuly archívov, múzeí a niektorých historických knižníc na Slovensku.* Martin: Matica slovenská, 1964.

KOTVAN, Imrich. *Inkunábuly na Slovensku.* Martin: Matica slovenská, 1979.

KOTVAN, Imrich. *Inkunábuly v Košiciach, v Jasove a v Spišskej Kapitule.* Košice: ŠVK, Východoslovenské vydavateľstvo, 1967.

KOTVAN, Imrich a Eva FRIMMOVÁ. *Inkunábuly zo slovenských knižníc v zahraničných inštitúciách.* Martin: Matica slovenská, 1996. ISBN 80-7090-388-0.

KRAFT, Heinrich. *Slovník starokresťanské literatury. Život, spisy a nauka řeckých, latinských, sýrských, egyptských a arménských církevních otců.* Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2005. ISBN 80-7192-516-0.

KRČ, Henrich a Blažej KOVÁČ. *Svätci – svedomie storočí. Devočné dekorácie v zbierkach Západoslovenského múzea v Trnave.* Trnava: Západoslovenské múzeum, 1999. ISBN 80-85556-09-X.

-
- LICHNER, Miloš. *Kontextuálny pohľad na sviatosť krstu v sermones svätého Augustína*. Trnava: Dobrá kniha, 2015. ISBN 978-80-7141-1923-5.
- MARROU, Henri Irénée. *Saint Augustin et la fin de la culture antique*. 5. vydanie. Paríž, 1958.
- MARSINA, Richard. *Codex diplomaticus et epistolaris Slovaciae II*. Bratislava: Obzor, 1987.
- MEZŐ, András. *A templomocím a magyar helységneveleben (11. – 15. század)*. Budapest: METEM, 1996. ISBN 963-8472-19-7.
- MEZŐ, András. *Patrociniumok a középkori Magyarországon*. Budapest: METEM, 2003. ISBN 963-8472-78-2.
- NOVÁK, J. *Slovenské mestské a obecné erby*. Bratislava, 1967.
- PIETRAS, Leander Tadeusz. *Pútnický farský Kostol Narodenia Panny Márie a kláštor pavlínov vo Vranove nad Topľou*. Michalovce: Excel enterprise, 2007. ISBN 978-80-89258-16-1.
- PIGULA, Juraj, ed. *Milosrdné srdce. Zo života a spisov sv. Augustína*. Košice: Zachej.sk, 2016. ISBN 978-80-9718-818-4.
- PODOLINSKÝ, Štefan. *Kultúrne krásy Slovenska. Gotické kostoly – vidiek*. Bratislava: DAJAMA, 2010. ISBN 978-80-89226-91-7.
- RAEPER, William a Linda SMITH. *Myslenie západnej civilizácie. Základné filozofické a náboženské vplyvy od antiky po súčasnosť*. Bratislava: Návrat domov, 1998. ISBN 80-967954-1-4.
- Regula sv. Augustína a Konštitúcie Kongregácie Dcér Najsv. Spasiteľa v Bratislave*. Bratislava: Slovenská Grafia, 1943.
- RÉDLI, Richard. *Privilegiá premonštrátskeho rádu*. Ružomberok: VERBUM, 2019. ISBN 978-80-561-0681-5.
- RULÍŠEK, Hynek. *Postavy, atributy, symboly. Slovník křesťanské ikonografie*. Karmášek, 2006. ISBN: 80-239-7434-3.
- SAKTOROVÁ, Helena et al. *Generálny katalóg tlači 16. storočia. Zv. 1. Tlače 16. storočia vo fondoch Slovenskej národnej knižnice Matice slovenskej*. Martin: Matica slovenská, 1993. ISBN 80-7090-237-X.

SCHNAUBELT, Joseph C. a Frederick VAN FLETEREN, eds. *Augustine in iconography. History and legend*. New York: P. Lang, cop., 1999. ISBN 0820422916.

SÜLE, Peter, ed. *Encyklopédia miest a obcí Slovenska*. Lučenec: PS-LINE, 2005. ISBN 80-969388-8-6.

SZÉNÁSSY, Árpád, ed. *Okoličná na Ostrove. Pozoruhodnosti*. Komárno: Komárňanské tlačiarne s.r.o. vydavateľstvo, 1999. ISBN 80-8056-129-X.

ŠUBRT, Jiří. *Římská literatura*. Praha: OIKOYMENH, 2005. ISBN 80-7298-095-5.

TOGNER, Milan. *Stredoveká nástenná maľba na Slovensku: súčasný stav poznania*. Bratislava: Tatran, 1988.

TOGNER, Milan. *Stredoveká nástenná maľba v Gemeri*. Bratislava: Tatran, 1989.

TOGNER, Milan a Vladimír PLEKANEC. *Stredoveká nástenná maľba na Spiši*. Bratislava: Arte Libris, 2012. ISBN 978-80-971214-0-2.

VORAGINE De, Jakub. *Legenda aurea*. Praha: Vyšehrad, 2012, s. 227 – 241. ISBN 9788074292378.

VRTEL, Ladislav. *Heraldica Sanctorum čiže slovné, ale tiež obrazové poučenie o heraldickom vyjadrení Najsvätejšej Trojice, Panny Márie, ako aj o zobrazovaní a rozpoznávaní jednotlivých svätcov v erboch*. Bratislava: VEDA, 2016. ISBN 978-80-224-1547-7.

ZUBKO, Peter a Peter ŽEŇUCH. *Barkóciho vizitácia Šarišského archidiakonátu (1749). Rímskokatolíci, gréckokatolíci a evanjelici podľa latinskej vizitácie*. Bratislava: Veda, 2017. ISBN 978-80-89489-33-6.

ŽIFČÁK, František, ed. *Kronika mesta Spišské Podhradie slovom i obrazom*. Spišské Podhradie: Mesto Spišské Podhradie, 2011. ISBN 978-80-88900-47-4.

Zborníky

PIGULA, Juraj, ed. *Confessiones. Zborník príspevkov z medzinárodného seminára „Vyznania sv. Augustína – najčítanejšia patristická kniha“ konaného dňa 24. apríla 2006*. Košice: Seminár sv. Karola Boromejského, 2006. ISBN 80-89138-53-5.

Štúdie v zborníkoch a odborných publikáciách

ANDOKOVÁ, Marcela. Symbolický jazyk v kázňach sv. Augustína. Spôsob, ako poučiť a zaujať poslucháča. In: *Studia Aloisiana*. Trnava: Teologická fakulta Trnavskej univerzity, 2004, s. 13 – 22. ISBN 8071414670.

BABIC, Marek. De civitate Dei: najväčšie literárne dielo neskorej antiky v kontexte historických udalostí. In: *Ružomerský historický zborník I*. Ružomberok: Katolícka univerzita, 2007, s. 39 – 49. ISBN 8080841447.

KAMENICKÝ, Miroslav. Kongregácia regulovaných kanonistiek sv. Augustína rehole Notre Dame v Bratislave v 18. storočí. In: *Žena a právo. Právne a spoločenské postavenie žien v minulosti*. Bratislava: Academic Electronic Press, 2004, s. 256 – 266. ISBN 80-88880-59-9.

KVASNICOVÁ, Magdaléna. Patrocínium sv. Gála v stredovekej architektúre na Slovensku. In: *Studia archaeologica Slovaca mediaevalia VI, 2007*. Levoča: AEPRESS, 2007, s. 53 – 82. ISBN 80-89187-15-3.

OLEXÁR, Peter. Kult relikvií a svätcov. In: *Studia archaeologica Slovaca mediaevalia V, 2006*. Levoča: MTM, 2006, s. 75 – 82. ISBN 80-89187-15-3.

REPČÁK, Jozef. Knihy, knižnice a kníhtlačiarstvo v Bardejove. In: *Knížničný zborník 1968. Zv. I*. Martin: Matica slovenská, 1969, s. 7 – 47.

SLIVKA, Michal. Titulus ecclesiae v sídelnej, právnej a sociálnej štruktúre stredovekého Spiša. K problematike výskumu patrocínií. In: *Pohľady do minulosti. Zborník prednášok z histórie V*. Levoča: Spišské múzeum v Levoči, 2005, s. 67 – 80. ISBN 80-8060-184-4.

SLIVKA, Michal. Uctievanie svätých na Slovensku. K problematike výskumu patrocínií. In: *Studia archaeologica Slovaca mediaevalia V, 2006*. Levoča: MTM, 2006, s. 91 – 162. ISBN 80-89187-15-3.

SOPKO, Július. Skriptori a skriptoriá kláštorov na Slovensku. In: *Dejiny a kultúra rehoľných komunit na Slovensku. Príspevky na II. sympóziu o cirkevných dejinách Slovenska na Trnavskej univerzite 15. –16. októbra 1993*. Trnava: Trnavská univerzita, 1994, s. 85 – 96. ISBN 80-88774-00-4.

SOPKO, Július. Výzdoba väzby a iluminácia stredovekých kódexov slovenskej proveniencie. In: *Kniha '89*. Martin: Matica slovenská, 1990, s. 67 – 81.

SPOLOČNÍKOVÁ, Mária. Postava sv. Augustína vo výtvarnom umení. In: *Košické historické zošity : zborník Dejepisného spolku v Košiciach 20/2010*. Košice: Štátny oblastný archív, 2010, s. 35 – 43. ISBN 978-80-970333-9-2.

ZEMENE, Marián. O rehoľníctve na Slovensku. In: *Dejiny a kultúra rehoľných komunit na Slovensku. Príspevky na II. sympóziu o cirkevných dejinách Slovenska na Trnavskej univerzite 15. – 16. októbra 1993*. Trnava: Trnavská univerzita, 1994, s. 39 – 47. ISBN 80-88774-00-4.

Články v odborných periodikách a časopisoch

BABIC, Marek. Augustín v konfrontácii s klasickou filozofiou v otázkach o ľudskej duši. In: *Filozofia*. 2010, roč. 65, č. 1, s. 63 – 73. ISSN 0046-385X.

HANUŠČIN, Štefan. Augustiniáni v Bardejove. In: *Bardejovské novosti*. 2017, roč. 28, č. 21, s. 4. ISSN 1338-1067.

HLAVÁČKOVÁ, Miriam. Pavlínsky kláštor v Horných Lefantovciach 1369 – 1526. In: *Duchovný pastier*. 1993, roč. 74, č. 3, s. 118 – 122. ISSN 0139-861X.

HLAVÁČKOVÁ, Miriam. Bieli mnísi. Pavlínska rehoľa na našom území. In: *Historická revue*. 1996, roč. 7, č. 5, s. 6 – 7. ISSN 1335-6550.

HUŤKA, Miroslav. Uhorskí augustiniáni v historickej a literárnej spisbe (s prihliadnutím na územie Slovenska). In: *Kultúrne dejiny*. 2013, roč. 4, č. 2, s. 190 – 206. ISSN 1338-2209.

HUŤKA, Miroslav. Počiatky Rehole pustovníkov sv. Augustína v Uhorsku a vznik ich samostatnej provincie. In: *Studia Theologica*. 2015, roč. 17, č. 1, s. 95 – 107. ISSN 1212-8570.

HUŤKA, Miroslav. Charizma a poslanie augustiniánskych kláštorov v stredoveku na území dnešného Slovenska. In: *Konštantínove listy*. 2018, roč. 11, č. 2, s. 132 – 142. ISSN 1337-8740.

LÁSZLÓOVÁ, Henrieta. Dejiny premonštrátov v Šahách. In: *Studia archaeologica slovacae mediaevalia III – IV*. Bratislava: Veda, 2001, s. 273 – 293. ISBN 80-224-0691-0.

MIROŠŠAYOVÁ, Elena a Anton KARABINOS. Kláštor augustiniánov vo Veľkom Šariši. In: *Pamiatky a múzeá*. 2005, č. 2, s. 18 – 24. ISSN 1335-4353.

SIMON, Attila. Čítanie a vyznanie. Interpretácia sv. Augustína Józsefa Balogha. In: *Slovenská literatúra*. 2007, roč. 54, č. 3, s. 218 – 229. ISSN 0037 – 6973.

STIEBEROVÁ, Mária. Patrocíniá v Bratislave. Rozmach mesta pod záštitou svätcov. In: *Historická revue*, 1995, roč. 6, č. 1, s. 6 – 7. ISSN 1335-6550.

SZEGHY, Gabriel. Jasovskí premonštráti v premenách času. In: *Historický časopis*. 2012, roč. 60, č. 2, s. 366 – 368. ISSN 0018-2575.

Záverečné práce

PILAŘOVÁ, Kateřina. *Liturgické vybavení kostela Panny Marie Vítězné v Praze z dílny Otmaro Olivy: [bakalárska práca]*. Praha: Katolícká teologická fakulta, 2017.

Preklady Augustínových diel

Boží štát. 1. a 2. zväzok. Preložili Ján KOVÁČ, Štefan DIAN a Matej PÄTOPRSTÝ. Trnava: Spolok sv. Vojtecha, 1948.

O kresťanskej náuke. O milosti a slobodnej vôli. Preložili Marcela ANDOKOVÁ a Robert HORKA. Prešov: PETRA, 2004. Patrimonium, zv. 3. ISBN 80-89007-44-9.

O učiteľovi. Preložil Daniel ŠKOVIERA. Bratislava: Archa, 1995. ISBN 80-7115-098-3.

Proti akademikom. O blaženom živote. O pravom náboženstve. Preložil Augustín VALENTOVIČ. In: *Antológia z diel filozofov. 3. zväzok. Patristika a scholastika*. Bratislava: Pravda, 1975.

Vyznania. 3. vyd. Preložil Ján KOVÁČ. Trnava: Spolok sv. Vojtecha, 1948.

Štúdie a články z internetových zdrojov

BÁLINT, Sándor. *Ünnepi kalendárium I. A Mária-ünnepek és jelesebb napok hazai és közép-európai hagyományvilágából (december 1. – június 30.)* [online]. Budapest: Neumann, 2004 [cit. 2022-03-11]. Dostupné na: <https://mek.oszk.hu/04600/04656/html/index.htm>

BÁLINT, Sándor. *Ünnepi kalendárium II. A Mária-ünnepek és jelesebb napok hazai és közép-európai hagyományvilágából (július 1. – november 30.)* [online]. Budapest: Neumann, 2004 [cit. 2022-03-11]. Dostupné na: <http://mek.oszk.hu/04600/04657/html/index.htm>

Bibliographie et chronologie des œuvres d'Augustin. *Open Edition Books* [online]. 2003 [cit. 2021-01-29]. Dostupné na: <https://books.openedition.org/septentrion/73554?lang=en>

Bitarová. *Rímskokatolícka cirkev. Žilinská diecéza* [online]. 2014 [cit. 2022-05-18]. Dostupné na: <https://www.dcza.sk/sk/schematizmus/filialky/bitarova-2>

BOODTS, Shari. *The child by the seaside: a medieval story about Saint Augustine* [online]. Medievalists.net, ©2021 [cit. 2021-02-11]. Dostupné na: <https://www.medievalists.net/2019/02/the-child-by-the-seaside-a-medieval-story-about-saint-augustine/>

Cultural History. *Yale University* [online]. ©2021 [cit. 2021-01-25]. Dostupné na: <https://history.yale.edu/undergraduate/regions-and-pathways/cultural-history>

Farnosť Lietava. *Obec Bitarová* [online]. ©2022 [cit. 2022-05-18]. Dostupné na: <http://www.obecbitarova.sk/section/default/1792>

FLIMMEL, Slavomír. *Posviacka kaplnky Magdalénky v Horných Kočkovciach* [online]. Púchovské noviny, 2021 [cit. 2022-05-20]. Dostupné na: <https://www.puchovskenoviny.sk/posviacka-kaplnky-magdalenky-v-hornych-kockovciach/>

História školy. *Základná škola sv. Augustína* [online]. [Bez dátumu] [cit. 2022-04-14]. Dostupné na: <https://zsmoyzesp.edu.org/a/profil-skoly?eqa=dGV4dD10ZXh0L2Fib3V0JnN1YnBhZ2U9MQ%3D%3D>

Church history. *Parish of St. Augustin Coburg* [online]. 2013 [cit. 2022-06-03]. Dostupné na: <https://st-augustin-coburg.de/kirchen/st-augustin-coburg/index.html>

JANIGA, Matej. *Ako zlepšiť lokálny marketing svojho podniku pomocou Google Maps?* [online]. Podnikajte, 2021 [cit. 2022-05-22]. Dostupné na: <https://www.podnikajte.sk/marketing/lokalny-marketing-google-maps>

Kaplnka Magdalénka. *Facebook* [online]. 2022 [cit. 2022-05-24]. Dostupné na: <https://www.facebook.com/Kaplnka-Magdal%C3%A9nka-104339021706466/photos/355684993238533>

Kláštor sv. Augustína. *Rehoľa sv. Augustína* [online]. ©2022 [cit. 2022-02-16]. Dostupné na: <https://www.aug.sk/klastor-sv-augustina/>

Kostol sv. Augustína Bitarová. *Žilina Gallery* [online]. ©2022 [cit. 2022-05-18]. Dostupné na: <https://zilina-gallery.sk/picture.php?/15213/category/1477>

Kostol vo fotografiách. *Prepozitúra Panny Márie* [online]. [Bez dátumu] [cit. 2022-05-24].
Dostupné na: <http://www.prepozitura.sk/galerie/foto/2185-kostol-narodenia-panny-marie>

Majster. *Majster z Okoličného. Slovenská národná galéria* [online]. © 2017 [cit. 2021-02-16].
Dostupné na: <https://mzo.sng.sk/chapters/1-majster>

MÁJEK, Stanislav. *Augustín Karmaš* [online]. Borský Mikuláš, 2020 [cit. 2022-03-23].
Dostupné na: <https://www.borskymikulas.sk/augustin-karmas/1/0/sm/0/.html>

MOORE, Alison. Historicising historical theory`s. History of cultural historiography. In:
Cosmos and History: The Journal of Natural and Social Philosophy [online]. 2016, roč. 12, č. 1
[cit. 2021-02-19]. Dostupné na:
<https://www.cosmosandhistory.org/index.php/journal/article/viewFile/516/889>

NEMEŠ, Jaroslav. Vznik kresťanského modelu aktívneho a kontemplatívneho života na západe.
Dielo Kassiána. In: *Pohanstvo a kresťanstvo. Zborník z konferencie usporiadanej 5. – 6. 2.
2003 v Banskej Bystrici* [online]. Bratislava: Chronos, 2004, s. 55 – 82 [cit. 2021-02-15]. ISBN
80-89027-12-1. Dostupné na:
<https://www.ff.umb.sk/app/cmsFile.php?disposition=a&ID=22562>

RÁBARA, Pavol a Adam TAKÁČ. Veľká reportáž o najmensej reholi. In: *Konzervatívny
denník Postoj* [online]. 2018 [cit. 2022-02-16]. Dostupné na:
<https://svetkrestanstva.postoj.sk/38465/velka-reportaz-o-najmensej-reholi>

Rehoľa sv. Augustína na Slovensku. *Rehoľa sv. Augustína* [online]. ©2022 [cit. 2022-02-16].
Dostupné na: <https://www.aug.sk/augustiniani/>

RUŽOŇOVÁ, Mária. „Zachráňme Magdalénku“ *Obnova kaplnky Nanebovzatia panny Márie
v Horných Kočkovciach (okres Púchov, Trenčiansky kraj)* [online]. Pamiatkový úrad Slovenskej
republiky, 2021 [cit. 2022-05-20]. Dostupné na: <http://www.pamiatky.sk/sk/page/obnova-kaplnky-nanebovzatia-panny-marie-v-hornych-kockovciach>

SLEPIČKA, Martin. *Ikonografie církevních otců v českém středověkém umění 13. – 15. století:*
[bakalárska práca] [online]. Academia, 2016 [cit. 2021-02-01]. Dostupné na:
https://www.academia.edu/37142739/Ikonografie_c%3ADrkevn%C3%ADch_otc%C5%AF_v_%C4%8Desk%C3%A9m_st%C5%99edov%C4%9Bk%C3%A9m_um%C4%9Bn%C3%AD_13_15_stolet%C3%AD

SLEPIČKA, Martin. *Ikonografie sv. Augustina z Hippo v českém středověkém umění do roku 1420* [online]. Academia, 2017 [cit. 2021-02-01]. Dostupné na:

https://www.academia.edu/35828459/Ikonografie_sv_Augustina_z_Hippo_v_%C4%8Desk%C3%A9m_st%C5%99edov%C4%9Bk%C3%A9m_um%C4%9Bn%C3%AD_do_roku_1420

SLEPIČKA, Martin. *Ke společné ikonografii čtyř velkých západních církevních otců v českém středověku* [online]. Academia, 2020 [cit. 2021-02-01]. Dostupné na:

https://www.academia.edu/44817722/Ke_spole%C4%8Dn%C3%A9_ikonografii_%C4%8Dty%C5%99_velk%C3%BDch_z%C3%A1padn%C3%ADch_c%C3%ADrkevn%C3%ADch_otc%C5%AF_v_%C4%8Desk%C3%A9m_st%C5%99edov%C4%9Bku

SZABÓ, Slavomír. *Kostol sv. Augustína* [online]. Región Gemer, 2013 [cit. 2021-02-15].

Dostupné na: <https://gemer.vucke.sk/trip/gemer/gemer/kultura/kulturne-dedicstvo/kostol-sv-augustina.html>

V talianskej Pavii vystavili relikvie sv. Augustína. *Zasvätený život* [online]. 2017 [cit. 2022-04-12]. Dostupné na: <https://zasvatenyzivot.sk/v-talianskej-pavii-vystavili-relikvie-sv-augustina/>

Založenie kostola. *Filiálka Šajdikove Humence* [online]. ©2012 [cit. 2022-03-23]. Dostupné na: http://kostolsajdikovehumence.szm.com/zalozenie_kostola.html

Archívne pramene

Farský archív farnosti Štrba, filiálka Tatranská Štrba, *Dekrét o konsekrácii kostola a oltára*. 2011.

Kronika obce Štrba za rok 2017.

Kronika obce Štrba za rok 2018.

Pamiatkový úrad Slovenskej republiky, inv. č. neg. 60 774.

Pamiatkový úrad Slovenskej republiky, inv. č. neg. 63 363.

Pamiatkový úrad Slovenskej republiky, inv. č. neg. 64 891.

Pamiatkový úrad Slovenskej republiky, inv. č. neg. 64 896.

Pamiatkový úrad Slovenskej republiky, inv. č. neg. 119640 – 119642.

Pamiatkový úrad Slovenskej republiky, fond Krajský ústav štátnej pamiatkovej starostlivosti a ochrany prírody Banská Bystrica, 1977, šk. č. 69. *Poškodenie NKP; korešpondencia*, spis č. 1055.

Pamiatkový úrad Slovenskej republiky, fond Krajský ústav štátnej pamiatkovej starostlivosti a ochrany prírody Bratislava, [1959], šk. č. 111. *Korešpondencia*, spis č. 3381.

Pamiatkový úrad Slovenskej republiky, Zbierka negatívov, 1968, R. k. *Kostol. sv. Jána Krstiteľa, oltár bočný, sv. Augustín*, spis č. 233044.

Pamiatkový úrad Slovenskej republiky, Zbierka negatívov, 2006, R. k. *Kostol. sv. Mikuláša, socha oltárna, sv. Augustín*, spis č. 228926.

Pamiatkový úrad Slovenskej republiky, interný materiál, *oltárna socha sv. Augustína v Nitre*, spracovateľ ZRUBCOVÁ, Soňa, 2002.

Pamiatkový úrad Slovenskej republiky, interný materiál, *originál sochy sv. Augustína v Nitre, socha III*, spracovateľ BUDAY, Peter, 2008.

Pamiatkový úrad Slovenskej republiky, Krajský pamiatkový úrad Trenčín, interný materiál, *kaplnka na Zápechovej*, spracovateľ RUŽŔNOVÁ, M., 2015.

Štátny archív v Košiciach, pracovisko Archív Rožňava, fond Obvodný notársky úrad v Stratenej, Administratívne spisy, šk. „stavba školy a kostola“.

Štátny archív v Bratislave, fond Krajský národný výbor v Bratislave, 1952, *Prepojenie Šajdíkových Humenec, filiálky Borského Mikuláša k farnosti Dojč*, spis č. 90/4.

Štátny archív v Bratislave, fond Krajský národný výbor v Bratislave, Cirkevný odbor 1949 – 1959, šk. č. 9. *Vyúčtovanie novostavby r. kat. kostola v Šajdíkových Humenciach, okr. Senica*, spis č. 34/1, ročník 1950.

Informátor

CHMELÁR, Alojz, rímskokatolícky farár farnosti Štrba a jej filiálky Tatranská Štrba v rokoch 1994 – 2016, v súčasnosti výpomocný duchovný na dôchodku v Poprade.

Predkladateľ: **Mgr. Dana Chalupková**
Žilinská univerzita v Žiline
Fakulta humanitných vied
Katedra mediamatiky a kultúrneho dedičstva

Školiteľ: **doc. Ing. Miloš Dudáš, CSc.**
Žilinská univerzita v Žiline
Fakulta humanitných vied
Katedra mediamatiky a kultúrneho dedičstva

Oponenti: **prof. PhLic. Ing. Ľuboš Rojka, PhD.**
Žilinská univerzita v Žiline
Fakulta humanitných vied
Katedra filozofie

doc. Mgr. Ľuboš Kačírek, PhD.
Univerzita Komenského v Bratislave
Filozofická fakulta
Katedra etnológie a muzeológie